

Pozice sociálního pedagoga na základních školách pohledem učitelů

Lada Kouřilová

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lada Kouřilová**
Osobní číslo: **H210100**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Pozice sociálního pedagoga na základních školách pohledem učitelů**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální pedagogiky jako vědy, osobnosti sociálního pedagoga a jeho uplatnění ve školním prostředí.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- GAVORA, Peter, 2010. Úvod do pedagogického výzkumu. 2. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.
KRAUS, Blahoslav, 2014. Základy sociální pedagogiky. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.
MARTÍNEK, Zdeněk, 2009. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2310-5.
MIOVSKÝ, Michal a kol., 2015. Prevence rizikového chování ve školství. 2. vyd. Praha: Klinika adiktologie. ISBN 978-80-7422-391-4.
PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. Sociální pedagogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3470-5.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Iva Staňková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **26. ledna 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 26. ledna 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně20.4.2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce s názvem *Pozice sociálního pedagoga na základní škole pohledem učitelů* si klade za cíl zjistit názor učitelů na pozici sociálního pedagoga na základních školách. Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmů v oblastech historie sociální pedagogiky, uplatnění sociálního pedagoga a působení sociálního pedagoga na základní škole. Praktická část se věnuje vlastnímu výzkumu, který byl kvantitativního rázu. Odpovědi byly získány prostřednictvím dotazníkového šetření.

Klíčová slova: sociální pedagog, základní škola, činnosti, legislativa, uplatnění

ABSTRACT

This bachelor's thesis, whose title is *The Role of a Social Pedagogue at a Primary School from a Teacher's Point of View*, aims to find out opinion of teachers on a position of a social pedagogue at the primary schools. The theoretical part is focused on the explanation of the concepts in the field of history of social pedagogy, the application of social pedagogue and the work of social pedagogue at the primary school. The practical part is dedicated to the research itself. It is a quantitative research. Answers were obtained by way of questionnaire survey.

Keywords: social pedagogue, primary school, activities, legislation, application

Velké poděkování patří vedoucí práce paní PhDr. Ivě Staňkové, PhD. Velice Vám děkuji za odbornou pomoc, cenné rady, trpělivost, vstřícnost a ochotu při vedení mé bakalářské práce. Díky patří i respondentům, kteří byli ochotni se výzkumu zúčastnit. Dále děkuji celé své rodině a příteli za podporu, kterou mi věnovali po celou dobu studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V HISTORICKÝCH SOUVISLOSTECH	12
1.1 HISTORIE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	13
1.2 POJETÍ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY V ČECHÁCH.....	16
2 UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	18
2.1 UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA V RESORTECH.....	18
2.2 UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA V RESORTU ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY	20
3 SOCIÁLNÍ PEDAGOG NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	22
3.1 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ	23
3.2 ČINNOST SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE.....	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	28
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	28
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE A OTÁZKY	28
4.3 VÝBĚR METODY VÝZKUMU	29
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	29
4.5 STRATEGIE PRO PŘÍSTUP KE ZKOUMANÉMU SOUBORU.....	29
4.6 VÝZKUMNÁ TECHNIKA	30
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	31
6 ZÁVĚREČNÉ SHRUTÍ VÝSLEDKŮ	56
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	59
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	64
SEZNAM GRAFŮ	65
SEZNAM PŘÍLOH	66

ÚVOD

Pozice sociálního pedagoga na základních školách pohledem učitelů. Tohle téma své bakalářské práce jsem si vybrala především proto, jelikož jsem při studiích na střední a vysoké škole vykonávala praxi na základní, tudíž je mi prostředí základní školy velice blízké. Dále jsem pak touto prací, a především výzkumem, chtěla podpořit snažení se o zařazení sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících, které je velice aktuální a stěžejní pro tuto bakalářskou práci.

Sociální pedagogika, jako vědní obor, se začala výrazně rozvíjet především po Sametové revoluci v roce 1989, kdy došlo ke společenským a politickým změnám. I po výrazných změnách, není v dnešní době tato profese dostatečně známá pro širokou veřejnost, avšak mnohdy i pro veřejnost odbornou, čímž jsou např. učitelé. Hlavním iniciátorem snažení se o zařazení pozice sociálního pedagoga do legislativy je Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, která o zařazení usiluje již několik let. Vymezení konkrétních vykonávaných činností sociálního pedagoga na základní škole je jedním z cílů asociace, jenž by mohl přinést další možnosti uplatnění pro absolventy oboru sociální pedagogika. Prozatím je však pozice sociálního pedagoga na základních školách v nevýhodném postavení, ať už v rámci finančních možností jednotlivých škol pro zajištění této pozice nebo v rámci nevytýčené náplně práce sociálního pedagoga. Cílem mé bakalářské práce tedy je zjistit názor učitelů na pozici sociálního pedagoga na základních školách.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, na teoretickou a praktickou. Teoretická část se dělí na tři hlavní kapitoly, které se dále dělí na další dvě podkapitoly. V první hlavní kapitole teoretické části jsme se zaměřili na sociální pedagogiku v historických souvislostech, která obsahuje podkapitoly týkající se historie sociální pedagogiky a pojetí sociální pedagogiky v Čechách. Druhá hlavní kapitola se zabírala uplatněním sociálního pedagoga. Tato kapitola pak je více rozebrána v podkapitolách uplatnění sociálního pedagoga v resortech a uplatnění sociálního pedagoga v resortu školství, mládeže a tělovýchovy. Ve třetí, v poslední, hlavní kapitole jsme se zabírali problematikou sociálního pedagoga na základní škole. Zde jsme si přiblížili legislativní ukotvení této pozice a činnosti sociálního pedagoga na základní škole.

V praktické části jsme realizovali kvantitativní výzkum, pro který jsme, jako výzkumnou metodu, zvolili dotazníkové šetření. Dotazník pro tento výzkum byl pak rozeslán učitelům základních škol napříč celou Českou republikou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V HISTORICKÝCH SOUVISLOSTECH

První kapitola je věnována vymezení pojetí sociální pedagogiky. Zde se opíráme převážně o historii sociální pedagogiky a jejímu pojetí u nás v Čechách dle různých autorů.

Pojetí sociální pedagogiky, společně s vývojem, procházelo mnoha změnami. Největší důraz je kladen na pojem *sociální*, který byl chápán ve dvou rovinách. První rovina toto pojetí chápe ve smyslu poskytnout pomoc těm, kteří se dostali, nebo se nachází v těžké životní situaci. Zde převažuje individualistické pojetí pedagogiky, kdy je žádoucí pouze rozvoj jednotlivce ve směru jeho potencionálních předpokladů. Tento přístup čerpal především z psychologie. Druhá rovina vnímá pojetí sociální pedagogiky ve smyslu výchovy všech společenských kategorií, čili být sociální k celé společnosti, a tak poskytnout výchovu všem. Pojetí v této rovině se spíše opírá o poznatky ze sociologie. (Kraus, 2008, s. 39)

Z pohledu těchto dvou odlišných přístupů Kraus (2008, s. 40) shrnul zaměření sociální pedagogiky následovně:

- *„K objektu výchovy – na rozdíl od pojetí individualistické výchovy zdůrazňuje působení na celé sociální skupiny (profesní, politické, zájmové, etnické apod.),*
- *k formám a podmínkám výchovy – zabývá se především výchovou v mimoškolních institucích včetně rodiny, všímá si role lokálního prostředí,*
- *k cílům výchovy – zdůrazňuje společenské potřeby, orientuje se na spolupráci, altruistické jednání, na demokratizaci výchovy,*
- *k metodám výchovy – upřednostňuje nepřímé výchovné postupy,*
- *ve smyslu sociální pomoci – pojem sociální chápe ve smyslu solidarity s těmi, kteří se dostali do znevýhodněné situace (z důvodů ekonomických, etnických, zdravotních apod.) a jde pak o výchovné přístupy jako doplněk celkové péče o tyto specifické okruhy populace.“*

I když se pojetí sociální pedagogiky měnilo a složitě vyvíjelo, dodnes stále neexistuje jednotné vymezení pro tuto vědní disciplínu. Tento vědní obor našel inspiraci v různých oborech jako je sociologie, filozofie, pedagogika, teorie výchovy nebo příklady praxe pomoci druhým. (Procházka, 2012, s. 61) Kraus uvádí, že pohled na současnou sociální pedagogiku *„není jednoznačně a uspokojivě dodnes vyřešen ani v zemích, kde má značnou tradici a kontinuita vývoje nebyla nijak porušena.“* (Kraus, Poláčková, 2001, s. 117) Dle

pedagogického slovníku se sociální pedagogika vymezuje jako pedagogická disciplína „jež se zabývá širokým okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikovou a sociálně znevýhodněnou skupinu mládeže a dospělých.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 217) Pedagogická encyklopedie vnímá sociální pedagogiku v širším slova smyslu. Je zde vnímaná jako transdisciplinární obor, který zkoumá prostředí vůči výchově. Zde je hlavním záměrem soustředit se na zvládání životních situací, jak jedincem, tak sociálními skupinami, a dále pak zkorigovat potřeby společnosti i jednotlivce a podporovat v optimálním způsobu života. Zde je evidentní a důležitý rozměr využití sociální pedagogiky v praxi, jako například hledání různých možností a postupů, kterými můžeme jedincům pomoci s jejich problémy v různých životních etapách a situacích. (Průcha a kol., 2009, s. 734)

1.1 Historie sociální pedagogiky

V této podkapitole se zaměříme hlavně na historii sociální pedagogiky, která procházela dlouhým a komplikovaným vývojem. První poznatky, které vedly ke vzniku sociální pedagogiky, se začaly objevovat již v období Starověkého Řecka a Říma.

Sociální pedagogika vychází z myšlenek antické filozofie, kde nesmíme opomenout důležité jméno, a to je Platón. Platón kladl důraz na vztah výchovy k přípravě člověka na jeho uplatnění ve společnosti. Tohoto jevu si můžeme povšimnout v jeho díle Úvaha, kde se tímto zabíral. Dále se zaměřoval na výchovu, jež by měla probíhat již od nejtělejšího věku a kladl důraz na stabilitu ve výchově – dítě by nemělo být otrokem, ale ani rozmazlováno. Tuto myšlenku zveřejnil ve svém díle Zákony, které napsal až ke konci svého života. Do šesti let věku je pro dítě a jeho vývoj nejdůležitější hra. Od šestého roku, by dítě mělo být vedeno k opravdovému učení. Vzdělání bylo umožněno všem, bez ohledu na pohlaví, mohli se vzdělávat dívky i chlapci. Vyučování by podle něj mělo být povinné a vést tak mládež ke kázní a mravnosti. Dále zastával názor, že lidé by se neměli dožadovat soucitu a měli by být soběstační, tudíž pro lid, který se ocitl v nouzi nenacházel pochopení. (Hroncová, Emmerová, Kraus a kol., 2008, s. 15)

Výchovou se zabýval i Platónův učen Aristotelés, jenž chápe člověka jako tvora, pro kterého je přirozené žít ve společenství s druhými a být na společnosti závislý. Dle Aristotela je stát cílem i důsledkem politického snažení. Významnou roli státu spatřuje v uspořádání systému výchovy dětí a mládeže. Ve svém díle Politika vnímá cíl výchovy jako vnitřní přetváření člověka v samostatnou bytost, ale zároveň je výchova podřízena zákonům, společenským cílům a ústavě daného státu. Dále pro antickou společnost přispěly myšlenky filozofa

Seneca, který kladl velký důraz na řešení sociálních problémů a zdůrazňuje, že ve schopnostech člověka se odráží jeho moudrost. (Procházka, 2012, s. 12-13) Sociálně-pedagogické myšlenky ve středověku vycházely především z poselství v evangeliích, Nového zákona a poselství Ježíše Krista. Ideál člověka ve středověku vychází z církve, kde se klade důraz na lásku k bližnímu a soucitu s trpícími. Jako představitele tohoto období můžeme uvést filozofa svatého Tomáše Akvinského, který si v pojetí Aristotelovy metodiky pokládá otázky, které dokazují Boží existenci. (Procházka, 2012, s. 16)

V období renesance a humanismu dochází ke změnám v konceptu, kdy ve středu zájmu už není Bůh, ale výchova taková, jež vede k přirozenému rozvoji osobnosti. V tomto období ovlivnily vznik sociální pedagogiky sociálně-pedagogické myšlenky utopistických socialistů. Jako představitelé utopistických socialistů můžeme zmínit jména jako je Thomas More a Thomaso Campanella. Snažili se o spokojenost všech občanů společnosti a sociální rovnost. Ideu státu zakládali na myšlenkách o zrušení soukromého vlastnictví. Thomas More ve svém díle Utopie reaguje na bezohledné podnikání anglické šlechty a bohatých měšťanů, kteří na úkor venkovského obyvatelstva znásobili své zisky. Jeho utopie spočívá v rovnosti žen a mužů v rámci pracovních povinností. Slabí a nemocní jedinci jsou práce zproštěni. To Mora dovedlo k přesvědčení o důležitosti společného majetku a rozdělení bohatství mezi všechny členy společnosti. V díle Sluneční stát Campanella vyzdvihuje společenskou prestiž, která se hodnotila podle dosaženého vzdělání a počtu řemesel, která jedinec dokázal vykonávat čili vzdělání bylo přístupné pro všechny bez rozdílů. (Procházka, 2012, s. 20)

Další z nejvýznamnějších představitelů renesance je španělský pedagog, filozof a vědec Juan Luis Vives, původem ze Španělska. Své teoretické myšlenky spojoval s praxí, čímž připisoval velký význam i výchově. J. L. Vives je označován za jednoho z hlavních předchůdců Jana Amose Komenského, kterého značně ovlivnil. Mezi jeho sociálně výchovná díla patří především spis O podpoře chudých, kde se autor obrací na správu města Brugg a navrhuje zde sociální opatření, která mají vést ve prospěch chudých a opuštěných lidí. Dle něj by měl mít každý člověk práci, a ten kdo ji nemá, tomu by měla být zprostředkována. Zastával názoru, že každý, kdo se dostane z nezaměstnanosti vlastními silami, by měl čerpat podporu z veřejného rozpočtu.

Hroncová (2008, s. 25) uvádí, že Vivesovy teorie vycházely z těchto následujících myšlenek.

- *„Povinnost' chudobných pracovat',*
- *zabezpečovanie práce pre chudobných,*

- *individualizácia starostlivosti o chudobných,*
- *výchova starostlivosti o chudobných.*“

Za zakladatele pedagogického systému je považován český filozof a pedagog Jan Amos Komenský. Jeho největší zásluhou bylo oddělení pedagogiky od filozofie. Stalo se tak v 17. století a od té doby byla pedagogika samostatnou vědní disciplínou. Komenský, jako představitel osvícenství, často vyzdvihoval společenský význam ve vzdělávání a působení výchovy při vývoji jedince a společnosti. S ohledem na společensko-historický vývoj, lze Komenského působení rozdělit na 6 období. S prvním obdobím se ztotožňuje začátek jeho působení do roku 1620, kde pro sociální pedagogiku, bylo nejvýznamnější dílo *Listy do nebe*. V tomto díle Komenský kritizuje sociální nespravedlnost a zastává se chudých. Druhé období neboli období předpansofické, probíhalo v letech 1620-1627. Jeho díla byla ovlivněna třicetiletou válkou a osobními i společenskými tragédiemi. Zde můžeme zmínit díla *Labyrint světa a ráj srdce*, *Truchlivý*, *O sirobě a další*. Třetí období, které trvalo v letech 1628-1641, napsal své nejvýznamnější pedagogicko-didaktické práce. Díla jako *Česká didaktika*, *Informatorium školy mateřské* a *Dveře jazyků* otevřené jsou součástí širšího díla *Ráj český*, který měl sloužit pro nápravu české společnosti. Komenský zde zastává myšlenky, že člověk se stává člověkem jen vzděláváním, a že náprava světa musí začít nápravou školy a člověka. Čtvrté období v letech 1641-1642 shrnuje jeho krátký pobyt v Anglii, kde vznikl jeho spis *Cesta světa*. Zde klade důraz na to, že věda je pouze prostředkem k nápravě světa a rozvoji vědy, nikoli cílem. V letech 1642-1656 probíhalo páté období, které je označováno jako všenápravné, jelikož Komenský začal pracovat na sedmi dílné publikaci *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Ze sociálně-pedagogického pohledu jsou důležité díly s názvy *Vševýchova* a *Všenáprava*, kde Komenský vnímá výchovu jako základ všenápravného úsilí. Mezi další pedagogická díla, která napsal na *Blatném potoce*, patří *Škola hrou*, *Svět v obrazech* a *Pravidla mravnosti*. Poslední šesté období v letech 1656-1670 přináší nejvýznamnější pedagogické spisy *Veškeré spisy didaktické*. J. A. Komenský je velkou inspirací pro sociální pedagogiku, která vždy spojovala výchovné aspekty a sociální pomoc, avšak sociálně-pedagogický rozměr jeho díla není po teoretické stránce dostatečně obsáhlý, ale ani doceněný. (Hroncová, Emmerová, Kraus a kol., 2008, s. 31-34)

Pro 17. a 18. století v období osvícenství byl znamenitý prudký rozvoj kultury, umění, vědy a také výchovy. Představitelé osvícenství hojně bojovali proti scholastickým metodám myšlení a církvi. Sociologické názory, které později výrazně ovlivnily vznik sociální pedagogiky, mají prameny právě v 18. století. Jeden z nejvýznamnějších představitelů

tohoto období je Jean Jacques Rousseau, jenž byl považován za jednoho z ideologů Velké francouzské revoluce, jelikož kriticky vystupoval proti církvi a feudálnímu pořádku. Bojoval především o nové uspořádání společnosti, ve kterém by lid nebyl utlačován. Hlavním motivem v jeho tvorbě je nerovnost mezi lidmi, kterou vnímal jako majetkovou nerovnost. Mezi výjimečná pedagogická díla můžeme zařadit Emil čili o výchově, kde pracuje s myšlenkou, že člověk se narodí dobrý, ale společnost ho zkazí. (Hroncová, Emmerová, Kraus a kol., 2008, s. 35)

Za prvního sociálního pedagoga byl označován Johann Heinrich Pestalozzi, jenž působil v Útulku pro osiřelé děti ve Stanzu a v Ústavu pro výchovu chudých dětí v Neu Hofu. Pestalozz, ve své teorii i praxi usiloval o vzestup sociálně nízkých vrstev. Své myšlenky promítl do díla Linhart a Gertruda, kde formuloval základní pedagogické myšlenky, které později byly rozvíjeny sociální pedagogikou. (Procházka, 2012) Na základě jeho myšlenek vznikl pedagogický směr, „*který byl nazván pedagogikou sociologickou, jindy, v protikladu k pedagogice individuální, se používalo názvu pedagogika sociální.*“ (Klapilová, 2001, s.7.) J. H. Pestalozzi termín sociální pedagogika nikdy nepoužil. (Procházka, 2012, s. 43)

1.2 Pojetí sociální pedagogiky v Čechách

Následující podkapitola bude pojednávat o vývoji sociální pedagogiky u nás v Čechách. Největším zásahem pro českou sociální pedagogiku bylo oddělení pedagogiky od filozofie a vnímání sociální podstaty výchovy. Dalším významným vlivem byl rozvoj samotné sociologie. V 18. století se na českém území začaly objevovat první sociálně-pedagogické myšlenky, které pramenily z filantropických prací. První z autorů, který začal poukazovat na prvky sociální pedagogiky, byl Bernard Bolzano. Věřil, že společnost půjde napravit pomocí výchovy a osvěty. Z důvodu jeho zastaralého přístupu k měnící se společnosti, se jeho koncepce nesečkávala s pozitivními názory. Naopak velký a zásadní vliv měla až koncepce Gustava Adolfa Lindnera, která usilovala o postavení sociální pedagogiky na vědeckou úroveň a o oddělení pedagogiky od filozofie. Jeho úsilí přineslo ovoce a stal se tak prvním profesorem sociální pedagogiky, a to na Karlově univerzitě v Praze. Jako jeho nejvýznamnější dílo můžeme označit Pedagogika na základě nauky o vývoji přírodním, kulturním a mravním, kde vycházel z Darwinovy teorie o evolučním vývoji. Tuto teorii označuje jako teorii přirozeného vývoje. Dále zastával tvrzení, že člověk je ovlivněn společností. Dalším důležitým aspektem pro moderní pedagogiku Lindner označoval etiku, která měla za úkol, vtáhnout člověka do života kulturního. Lindner vnímá výchovu v širším

pojetí tak, že člověka obklopuje příroda a kultura. Sociální a přírodní aspekty působí na jedince nepřetržitě, ale výchova má pouze omezenou příležitost. Proto zastává názoru, že je potřeba při výchově tyto aspekty respektovat. Dle Lindnera je hlavní myšlenkou sociální pedagogiky vypěstování mravního charakteru jedince. (Procházka, 2012, s. 54-57)

Sociálně-pedagogické názory můžeme spatřovat spíše u sociologů, jako byli Arnošt Inocenc Bláha, E. Chlupatý, nebo u T. G. Masaryka. Přicházející nacistická okupace přerušila vývoj sociální pedagogiky a tato situace se nezlepšila ani po skončení druhé světové války. Za obrat můžeme považovat konec 60. let, kdy se uskutečnil překlad do slovenštiny publikace Sociální pedagogika od Wroczynského, a také publikování díla Úvod do sociologie výchovy od Karla Galla. Významný zlom pro sociální pedagogiku můžeme zpozorovat v 90. letech 20. století, kdy nastala příležitost studia na vysokých školách, a to v rámci bakalářských i magisterských programů. Začaly se objevovat pedagogické, publikační a výzkumné práce a také došlo k vymezení předmětu tohoto oboru. Mezi nejvýznamnější autory současné sociální pedagogiky můžeme zařadit Věru Poláčkovou, Blahoslava Krause, Světlou Klapilovou nebo Milana Přadku, kteří se snaží o propagaci oboru svými vědeckými pracemi a zdůraznit tak důležitost této vědecké disciplíny pro společnost. (Procházka, 2012, s. 58-60)

2 UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA

Na sociální pedagogiku a pomáhající profese se nahlíží ze dvou důležitých hledisek. První hledisko je psychologický aspekt, který pozoruje osobnostní předpoklady a individuální charakteristiku sociálního pedagoga pro úspěšné vykonávání této profese. Druhé hledisko je sociologický aspekt. „*Sociologický aspekt zahrnuje problematiku společensko-ekonomické, kulturní a politické podmíněnosti vzniku, významu a působení (a případně i zániku) profese; jádrem je oblast vztahů, které ovlivňují přípravu na toto povolání a společenské souvislosti jeho naplňování v praxi.*“ (Kraus, 2014, s. 197-198)

Struktura vzdělání sociálního pedagoga je uváděna jako celoživotní a široký obor, jenž by měl zahrnovat všechny náležité oblasti s další možnou specializací. Stupně vzdělání na sebe musí logicky navazovat – vyšší odborné, bakalářské, magisterské a doktorské studium. V rámci dalšího vzdělávání, by měla být dostatečná nabídka atestací a specializačních kurzů. Pracovníci by tak měli mít možnost reagovat na změny v terénu a účastnit se inovačních programů či doškolování. Obsah vzdělávání by měl následovat dané standardy:

- „*Profesionální, které vycházejí z analýzy činností a kompetencí pracovníka;*
- *vzdělávací, tzv. určité normy odpovídající statusu profesionála v dané oblasti nebo určité úrovni vzdělání potřebného pro dané pracovní zařazení;*
- *zaměstnavatelské, tj. podmínky, za jakých je pracovník zařazen do jisté profese, rejstřík potřebných pracovních úkonů apod.;*
- *klientské, které definují sami klienti svými požadavky a představami, do nichž většinou zahrnují nejen odbornost, ale též lidské kvality.*“ (Kraus, 2014, s. 204)

Sociální pedagog má možnost uplatnit se v mnoha institucích v různých oblastech. Uplatnění sociálního pedagoga v resortech bude věnováno další podkapitole.

2.1 Uplatnění sociálního pedagoga v resortech

Resorty, které zde uvádíme, obsahují instituce, ve kterých zákon s touto profesí počítá, avšak v některých je třeba profesi sociálního pedagoga ukotvit dle legislativy. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 192)

V následujících resortech má sociální pedagog možnost uplatnění.

Resort spravedlnosti

V resortu spravedlnosti shledáváme možnost uplatnění pozice sociálního pedagoga v oblastech týkajících se penitenciarie a pospenitenciarie péče. Sociální pedagog se zde může uplatnit jako vychovatel a probační a mediační pracovník ve věznicích a nápravných zařízeních. (Kraus, 2014, s. 205)

Resort ministerstva vnitra

V tomto resortu se pozice sociálního pedagoga shledává s oblastmi z kriminální prevence, s utečeneckými tábory a s okrskovými službami. (Kraus, 2014, s. 205)

Resort práce a sociálních věcí

Sociální pedagog v resortu práce a sociálních věcí může působit jako sociální asistent nebo sociální kurátor pro děti a mládež. Dále se pak může zaměřovat na osvětovou a sociálně výchovnou činnost v rámci práce se seniory nebo působit v ústavech sociální péče. (Kraus, 2014, s. 205) Dále působení sociálního pedagoga můžeme shledat v rozvodové situaci rodin a v rámci náhradní rodinné péče pak v přípravě rodin na pěstounství či adopci, v zaopatření náhradní rodinné výchovy nebo ve spolupráci s biologickou rodinou. (Bakošová, 2008, s. 191)

Resort církevních, společenských a neziskových organizací

V tomto resortu může sociální pedagog působit v nadacích, v charitativních a humanitárních organizacích, ve střediscích křesťanské pomoci nebo v institucích péče o mládež. (Kraus, 2014, s. 205)

Autorka Bakošová, pocházející ze Slovenska, uvádí mezi resorty i oblast zdravotnictví, kde se sociální pedagog může uplatňovat ve zdravotnických zařízeních v rámci poradenství a komunikace s rodiči a v rámci výchovně-vzdělávací oblasti. Na dětských a psychiatrických klinikách může sociální pedagog působit v oblasti preventivní činnosti s dětmi a rodinou při drogových závislostech nebo u dětí se syndromem CAN. (Bakošová, 2008, s. 191)

Další oblastí, kterou autorka Bakošová zmiňuje, je resort kultury. Činností sociálního pedagoga je ochrana a osvěta dětí a mládeže před mediálními násilí. Zde má sociální pedagog za úkol přibližování zapovězených témat, jako jsou děti ulice, bezdomovectví nebo děti z dětských domovů. Tyto témata pak přibližuje formou námětu pro televizní, divadelní či

filmové zpracování v rámci propagace kladných modelů chování a vztahů. (Bakošová, 2008, s. 191)

Uplatnění sociálního pedagoga v resortu školství, mládeže a tělovýchovy si vzhledem k tématu rozebereme blíže v další podkapitole.

2.2 Uplatnění sociálního pedagoga v resortu školství, mládeže a tělovýchovy

V oblasti resortu školství, mládeže a tělovýchovy má sociální pedagog nespočet možností pro jeho uplatnění. Důležité je zmínit, že sociální pedagog, jako takový, není zařazen do zákona č. 563/2004 Sb., O pedagogických pracovnících. Sociální pedagog ve školním prostředí může působit na pozicích vychovatele, pedagoga volného času nebo asistenta pedagoga. (Kraus, 2014, s. 205)

Sociální pedagog v roli asistenta pedagoga

Asistent pedagoga by měl být ve škole podporou dětem s tělesným nebo mentálním postižením a pracovat s nimi dle jejich individuálního rozsahu. Dále se může jednat o asistenty pro děti z romských nebo sociálně znevýhodněných rodin, kde se jedná o adaptaci sociálně znevýhodněného dítěte do kolektivu ve školním prostředí. Pozice asistenta pedagoga je pro sociálního pedagoga velice náročná, jelikož se netýká pouze výše zmíněných činností, ale pozice asistenta pedagoga se dotýká i znalostí z oblastí psychologie, speciální pedagogiky, medicíny nebo administrativy. (Chudý, 2010, s. 36)

Sociální pedagog v roli vychovatele

Sociální pedagog, jako vychovatel, má svěřené děti a mládež s různými potřebami, tudíž by měl být vybaven znalostmi z vývojové psychologie. V této roli uplatňuje individuální přístup ke každému dítěti a měl by jevit osobní zájem a mít schopnost naslouchat. To je důležité zejména v dětských domovech, výchovných ústavech, diagnostických ústavech, kde je vychovatel pro svěřené děti hlavním dospělým vzorem, a tak si musí zachovat určitý pedagogický nadhled a volit vhodné citové vazby. (Chudý, 2010, s. 36)

Sociální pedagog v roli pedagoga volného času

Jako pedagog volného času, může sociální pedagog působit v zařízeních, která jsou součástí školských zařízení a zároveň se zabývají volnočasovou aktivitou. Patří sem např. školní

družiny, domovy dětí a mládeže, jazykové školy, umělecké školy, střediska volného času, aj. (Chudý, 2010, s. 37)

Sociální pedagog v resortu školství, mládeže a tělovýchovy může dále působit v systémech preventivní výchovné péče jako např. metodik nebo koordinátor prevence, v krizových centrech nebo střediscích pro mládež a v institucích výchovného poradenství. (Kraus, 2014, s. 205)

3 SOCIÁLNÍ PEDAGOG NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Pro detailnější nahlédnutí do problematiky, uvedeme definici sociálního pedagoga, dle Bakošové, která zní následovně: „*Sociální pedagog je odborník, který je teoreticky a prakticky připravený ve vysokoškolském - magisterském studiu oboru pedagogika, filosofie, pedagogického či sociálního zaměření na sociálně výchovnou činnost. Je odborníkem, jehož všeobecné kompetence spočívají v pomoci a podpoře dětem, mládeži, dospělým, rodičům a jejich podpoře v situacích vyrovnání deficitu socializace a hledání možností zlepšení kvality života prostřednictvím výchovy, vzdělávání, prevence, poradenství.*“ (Bakošová, 2008, s. 180)

V sociálně-pedagogické oblasti, by dětem a mladistvým ve škole mohl specifickou formou pomáhat sociální pedagog, jenž by byl k úkolům z této oblasti kompetentní. Poláčková (2001, s. 192) nastiňuje tři možné oblasti pro působení sociálního pedagoga, a to „*sociální výchovu, sociální poradenství a multikulturní výchovu.*“ S tím, že sociální výchovu rozděluje na „*mimovyučovací aktivity a podporu sociálního učení ve vyučování s důrazem na utváření prosociálních osobnostních rysů.*“

U nás, v České republice, pozice sociálního pedagoga ve škole bohužel není zařazena mezi pedagogické pracovníky, což je velká škoda. Současné školy jsou zatíženy mnohými činnostmi, na které nejsou učitelé záměrně připravováni, a tak se může stát, že činnosti, jako je prevence rizikového chování a jiné výchovné činnosti, mohou být plněny nad rámec primárních úkolů učitelů, a také nekvalifikovaně. Sociální pedagog může škole nabídnout celou řadu činností a aktivit, které by směřovaly nejen k žákům, ale i k jejich rodičům a pedagogům. Emmerová (2009) uvádí, že činnosti sociálního pedagoga ve škole spočívají v koordinaci prevence drogových závislostí a jiných sociálních problémů, sociálním poradenstvím, realizování primární prevence rizikového chování, aktivní spolupráci se žáky ze znevýhodněného rodinného prostředí, organizaci volnočasových aktivit dětí a mládeže a spolupráci s rodiči. (Emmerová, ©2009)

Roli sociálního pedagoga Poláčková (2001, s. 192) zmiňuje následovně.

- „*Jako pomocníka a obhájce žáka (jeho práva a důstojnosti),*
- *jako mediátora v konfliktech se žáky a rodiči,*
- *jako koordinátora s veřejnou správou,*
- *jako iniciátora spolupráce s místními výchovně vzdělávacími institucemi,*

- *jako organizátora volnočasových projektů a aktivit.*“

3.1 Legislativní ukotvení

V legislativě České republiky v současné době není sociální pedagog ukotven. Ve školských zařízeních tak může sociální pedagog najít uplatnění na pozicích asistenta pedagoga, pedagoga volného času nebo vychovatele. Kraus uvádí, že koncepce této profese má pouze modelovou charakteristiku, jež ovlivňuje hlavní problém v legislativním ukotvení. Při výkonu činností se tedy sociální pedagog může řídit dle zákonů, jenž zahrnují profese podobné a vycházejí tak z činností, které se přibližují co nejvíce sociálnímu pedagogovi. (Kraus, 2014, s. 198)

Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v §1: *„tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci (dále jen „osoba“)* prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.“ Dále uvádí, že: *„tento zákon upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, u poskytovatelů zdravotních služeb, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních.“* (Zákon č. 108/2006 Sb.) Dle legislativy, se sociální pedagog nejvíce přibližuje k profesi sociálního pracovníka, tudíž by na základě, již zmíněného zákona, měl být sociální pedagog ve školských zařízeních kompetentní při začleňování osob do společnosti, a také by měl mít preventivní působnost proti vyčleňování osob ze společnosti. Podle §111 má zaměstnavatel povinnost zabezpečení následujícího vzdělání pro sociální pedagogy, stejně tak jako pro sociální pracovníky, pedagogy a ostatní příbuzné obory *„v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok, kterým si obnovuje a doplňuje kvalifikaci.“* (Zákon 108/2006 Sb.)

Profese sociálního pedagoga ve školských zařízeních stále není součástí katalogu pracovních činností, navzdory tomu, že potřeba této profese je stále větší a větší. (Nařízení vlády č. 222/2010 S., o katalogu prací ve veřejných službách). Ani po aktualizaci, která nastala v roce 2019, nedošlo k nápravě a zařazení do katalogu. (Nařízení vlády 352/2019 Sb.)

O ukotvení sociálního pedagoga ve škole do příslušné legislativy usiluje Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, která v roce 2014 předložila Parlamentu České

republiky odůvodňující zprávu. V ní poukazují a upozorňují na vysokou potřebu řešení problémů ve školských zařízeních a školách samotných. Neřešené problémy mohou negativním směrem ovlivňovat výchovně vzdělávací proces žáků, vztahy mezi žáky, školou, rodinami a komunitou, a také klima třídy a klima školy. (Metodika pro školní sociální pedagogy Ostrava, 2019)

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, také není k profesi sociálního pedagoga nakloněný. Vztahuje se pouze na pedagogické pracovníky škol a školských zařízení, jež jsou zmíněny v rejstříku škol a školských zařízení a na pedagogické pracovníky v zařízeních sociálních služeb. V paragrafu 2, odstavci prvním je uvedeno, že: *„Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu (dále jen „přímá pedagogická činnost“), je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb.“* (Zákon č. 563/2004 Sb.) Problém shledáváme ve vyjmenování jednotlivých konkrétních pozic, které vykonávají přímou pedagogickou činnost, jenž je uvedeno v §2 odstavce 1. I přesto, že praktická i teoretická náplň práce sociálního pedagoga působí pedagogicky, není tato pozice zde uvedena.

Další možností, jak financovat sociálního pedagoga, je financování ze strany zřizovatele školy, kdy je sociální pedagog obecním zaměstnancem a vykonává sociálně-pedagogickou činnost ve vzdělávací instituci. (AVSP, 2020)

3.2 Činnost sociálního pedagoga na základní škole

Sociální pedagog na základní škole má v kompetenci nespočet činností. Pojdme si následující činnosti představit s ohledem na vztah k pedagogickým pracovníkům, žákům samotným a rodičům žáků.

Sociální pedagog ve vztahu k učitelům a ostatním pedagogickým pracovníkům

Zda sociální pedagog ve škole je či není, závisí na iniciativě ředitele školy. Ředitel tuto pozici může zřídit, buď to na základě jednání se zřizovatelem školy nebo projektovou

činností. Přímým nadřízeným sociálního pedagoga je ředitel, jenž je kompetentní k vytyčení jeho činností pro náplň práce, a také ke stanovení způsobu kontroly jeho práce. Dále by měl sociální pedagog od ředitele znát své kompetence, se kterými by měli být seznámeni i ostatní pedagogičtí pracovníci školy. Pedagogičtí pracovníci by pozici sociálního pedagoga měli vnímat jako přínosnou, nikoli opačně. K řešení problémů žáků, které se dotýkají rizikového chování, vztahových problémů nebo komunikace s okolím, nedostačují časové možnosti ani kompetence učitelů. Spolupráce učitelů a sociálního pedagoga je klíčová vzhledem k časovému vytížení učitelů, a také k řešení sociálního fungování žáků kompetentní osobou a mimo vyučování. Asociace vzdělavatelů (2020) rozděluje činnosti sociálního pedagoga ve vztahu k učitelům a ostatním pedagogickým pracovníkům na práci s klimatem školy a klimatem třídy a na poradenství pro učitele. V rámci práce s klimatem školy a klimatem třídy se sociální pedagog věnuje transformaci a diagnostice, kdy na základě stavu klimatu ve třídách, může vytvořit plán, ve kterém se může soustředit na prostředí, vztahy a jiné determinanty, dle individuálních potřeb tříd. Tímto procesem může sociální pedagog přispět k lepším studijním výsledkům žáků a lepší spolupráci pedagogických pracovníků na půdě školy. V rámci práce ohledně poradenství pro učitele, sociální pedagog přispívá pomocí a podporou učitelů, která souvisí zejména s řešením a prevencí rizikového chování žáků, komunikací s rodiči žáků nebo s komunikací s ODSPOD a Policií ČR. V neposlední řadě sociální pedagog organizuje rozvojové a vzdělávací programy pro učitele. (AVSP, ©2020)

Sociální pedagog ve vztahu k žákům

Práce s žáky je jedna z nejdůležitějších činností sociálního pedagoga ve škole. Stěžejními oblastmi jsou preventivní činnost a sociálně výchovná činnost. Tyto činnosti, ale nezasahují do kompetencí jiných pracovníků školy, jako je například metodik prevence, školní psycholog nebo výchovný poradce. Asociace vzdělavatelů (2020) uvádí, že práce sociálního pedagoga ve vztahu k žákům se dělí na individuální práci se žáky, skupinovou práci se žáky a krizovou intervenci. V rámci individuální práce se žáky je úkolem sociálního pedagoga vyhledávání sociálně vyloučených žáků ze znevýhodněného prostředí. Dále poskytuje osobní pomoc a podporu žákům, kteří se ocitnou v nepříznivé životní situaci, kdy se žák například potýká s rodinnými problémy, nebo s problémy se spolužáky. Dlouhodobě spolupracuje se žákem i jeho rodinou, aby se nepříznivá situace zlepšila. Cílem sociálního pedagoga je zlepšit výchovně-vzdělávací podmínky žáka. V rámci skupinové práce se žáky, sociální pedagog plánuje a realizuje preventivní programy pro žáky, které se zaměřují na prevenci rizikového chování. Na tvorbě preventivních programů se podílí i metodik

prevence, jenž je k tomu kompetentní. Mimo jiné plánuje a organizuje volnočasové, mimoškolní aktivity a projekty s tím spojené, což vede s lepším klimatu školy a tříd, a také k lepším vztahům mezi žáky. Dále se podílí na realizaci škol v přírodě nebo adaptačních kurzů. V oblasti krizové intervence spolupracuje sociální pedagog s vnějšími aktéry, jako je ODSPOD nebo Policie ČR. (AVSP, ©2020)

Sociální pedagog ve vztahu k rodičům žáků

Co se týče vztahu mezi školou a rodiči žáků, je zde sociální pedagog klíčový. Pozitivně přispívá k harmonické spolupráci mezi rodiči a školou a působí jako poradce a mediátor. Sociální pedagog komunikuje a vede rozhovory s rodiči žáků, u kterých je potřeba podpory v tíživých životních situacích, jako je například záškoláctví, šikana, neprospívající rodinné zázemí, užívání omamných látek a mnoho dalších. Rozhovory s rodiči by měly být vedeny tak, aby byl problém zavčas podchycen a nedocházelo k jeho prohlubování. Lze je uskutečňovat buďto ve škole, anebo terénně v místě bydliště žáka. S tím souvisí terénní práce sociálního pedagoga, kdy jednorázově nebo pravidelně dochází k rodinám domů. K návštěvám dochází pokud rodiče odmítají se školou spolupracovat. Terénní práce napomáhá k pochopení a k vžití se do nepříznivé situace žáka. Dále se sociální pedagog účastní výchovné komise, kdy v návaznosti na poznání rodinného prostředí a situace žáka, navrhuje řešení problému. (AVSP, ©2020)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V praktické části naší bakalářské práce se zaměříme na pozici sociálního pedagoga na základních školách, tak jak na tuto pozici nahlíží pedagogové. Zejména se budeme zabývat působností sociálního pedagoga na základních školách, jeho činnostmi, náplní práce a výhodami této pozice. V neposlední řadě také legislativním ukotvením sociálního pedagoga ve škole.

4.1 Výzkumný problém

Výzkumným problémem je zjistit názor učitelů na pozici sociálního pedagoga na základních školách. Zajímá nás, jak na ni učitelé nahlízejí, zda ji vidí jako užitečnou či nikoli, jaké mají ponětí o činnostech sociálního pedagoga působícího ve škole.

4.2 Výzkumné cíle a otázky

Hlavní výzkumný cíl

Hlavním cílem výzkumu je zjistit názor učitelů na pozici sociálního pedagoga na základních školách.

Dílčí výzkumné cíle

1. Zjistit, jak respondenti vnímají pozici sociálního pedagoga ve škole.
2. Zjistit, jak jsou důležité vykonávané činnosti sociálního pedagoga ve škole.
3. Zjistit, při jakých událostech působí sociální pedagog ve škole.
4. Zjistit, jakým přínosem je sociální pedagog ve škole pro žáky, učitelé a rodiče žáků.

Hlavní výzkumná otázka

Na základě hlavního výzkumného cíle byla definována hlavní výzkumná otázka, která zní:

Jaký názor mají učitelé na pozici sociálního pedagoga na základních školách?

Dílčí výzkumné otázky

Dílčí výzkumné otázky pak byly formulovány vzhledem k dílčím výzkumným cílům:

1. Jak respondenti vnímají pozici sociálního pedagoga ve škole?
2. Jak jsou důležité vykonávané činnosti sociálního pedagoga ve škole?
3. Při jakých událostech působí sociální pedagog ve škole?

4. Jakým přínosem je sociální pedagog ve škole pro žáky, učitelé a rodiče žáků?

4.3 Výběr metody výzkumu

Za účelem zjištění názorů učitelů na pozici sociálního pedagoga na základních školách jsme pro tento výzkum zvolili kvantitativní typ výzkumu. Vzhledem k výběru kvantitativního výzkumu jsme sběr dat realizovali na základě dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření jsme uskutečnili s cílem oslovit co nejvíce respondentů, a mohli tak představit ucelenější závěr týkající se daného tématu a výzkumných otázek. Gavora (2010, s. 121) definuje dotazník jako „nejfrekventovanější metodu získávání údajů“.

4.4 Výzkumný soubor

Základní soubor

Základní soubor představují učitelé základních škol v celé České republice. Ke dni 30.6.2021 na základních školách v České republice vyučovalo 69 535 učitelů. (© ČSÚ, 2021)

Výběrový soubor

Výběrový soubor tvoří učitelé z různých základních škol napříč celou republikou. Školy a učitelé, kteří byli osloveni s prosbou o vyplnění dotazníku o zapojení se do výzkumného šetření, byli vybráni zcela náhodně. Zprvu jsme oslovili 230 ředitelů základních škol s prosbou o rozšíření elektronického dotazníku mezi své pedagogické pracovníky. Po nízké návratnosti jsme oslovili dalších 1 180 jednotlivých učitelů. Nazpět jsme obdrželi 245 vyplněných dotazníků.

4.5 Strategie pro přístup ke zkoumanému souboru

Zkoumaným souborem v našem výzkumu byli učitelé základních škol. Strategií pro přístup k respondentům bylo oslovení ředitelů základních škol přes elektronickou poštu s prosbou o předání elektronického dotazníku svým pedagogickým kolegům. Po neúspěšné návratnosti vyplněných dotazníků jsme zvolili strategii jinou, a to oslovit přímo učitelé základních škol jednotlivě. Dotazník byl zcela dobrovolný a anonymní. Dotazník jsme zaslali elektronickou poštou spolu se vstřícnou zprávou a prosbou o vyplnění pro lepší navození kontaktu a atmosféry.

4.6 Výzkumná technika

Pro účely výzkumného šetření jsme zvolili kvantitativní výzkum a dotazníkové šetření jako metodu sběru dat. Dotazníkové šetření nám umožnilo získat velké množství odpovědí od respondentů elektronickou formou, tudíž jsme nebyli limitováni vzdáleností od respondentů. Pro tento kvantitativní výzkum jsme zvolili a vytvořili vlastní dotazník, který byl sestaven na základě výzkumných otázek a výzkumných cílů a byl zaměřen na zjištění názoru učitelů na pozici sociálního pedagoga na základních školách.

Dotazník celkem obsahuje 24 položek, kde čtyři z nich označujeme jako otázky analytické. Dotazník se skládá z otázek uzavřených a jedné otázky otevřené. Většina z otázek je výběrového typu, avšak dotazník obsahuje i položky výčtového typu a seřazovací otázky. U první položky mohli respondenti vybírat ze 13 možností a u devatenácté ze 17 možností. U dvou položek bylo na výběr ze dvou možností, u čtyř položek byla nabídka výběru ze 4 možností, u pěti otázek bylo na výběr z osmi možností a u sedmi položek se nabízelo 5 možností výběru. Položky dvacet a dvacet jedna náležely otázkám seřazovacím. Položky v dotazníku se vztahují k několika oblastem. Těmi jsou působnost, vnímání pozice, vykonávané činnosti, události pro sociálního pedagoga a přínos sociálního pedagoga.

Dotazníky byly zpracovány do elektronické podoby a pomocí e-mailu rozeslány ředitelům a učitelům základních škol. Respondenti se sami mohli rozhodnout, zda se výzkumu chtějí zúčastnit či nikoli. V úvodním slovu dotazníku byli respondenti seznámeni s jeho účelem a s žádostí o vyplnění. Časové rozpětí pro vyplnění dotazníku se pohybovalo mezi 5 až 10 minuty. Výzkumné šetření probíhalo v roce 2022 po celý měsíc březen. Celkem bylo distribuováno 1 410 odkazů s dotazníkem pro vyplnění. Z 1 410 dotazníků se nám jich vrátilo 245 validních. Návratnost dotazníku byla zaokrouhleně 17,4 %.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Tato kapitola bude věnována analýze a interpretaci dat, které jsme získali díky uskutečněnému výzkumu. Pro větší přehlednost jsme položky rozdělili do skupin podle dílčích výzkumných otázek a zvláštní skupina byla přisouzena analytickým otázkám. Jednotlivé položky dotazníku byly dle výzkumných dílčích otázek rozděleny následovně:

Analytické otázky náleží položkám č. 1, 2, 3, 4

DVO1: Jak respondenti vnímají pozici sociálního pedagoga ve škole?

DVO1 náleží položky č. 5, 7, 22, 23, 24.

DVO2: Jak jsou důležité vykonávané činnosti sociálního pedagoga ve škole?

DVO2 náleží položky č. 6, 19, 20, 21.

DVO3: Při jakých událostech působí sociální pedagog ve škole?

DVO3 náleží položky č. 8, 9, 10, 11, 12.

DVO4: Jakým přínosem je sociální pedagog na škole pro žáky, učitele a rodiče žáků?

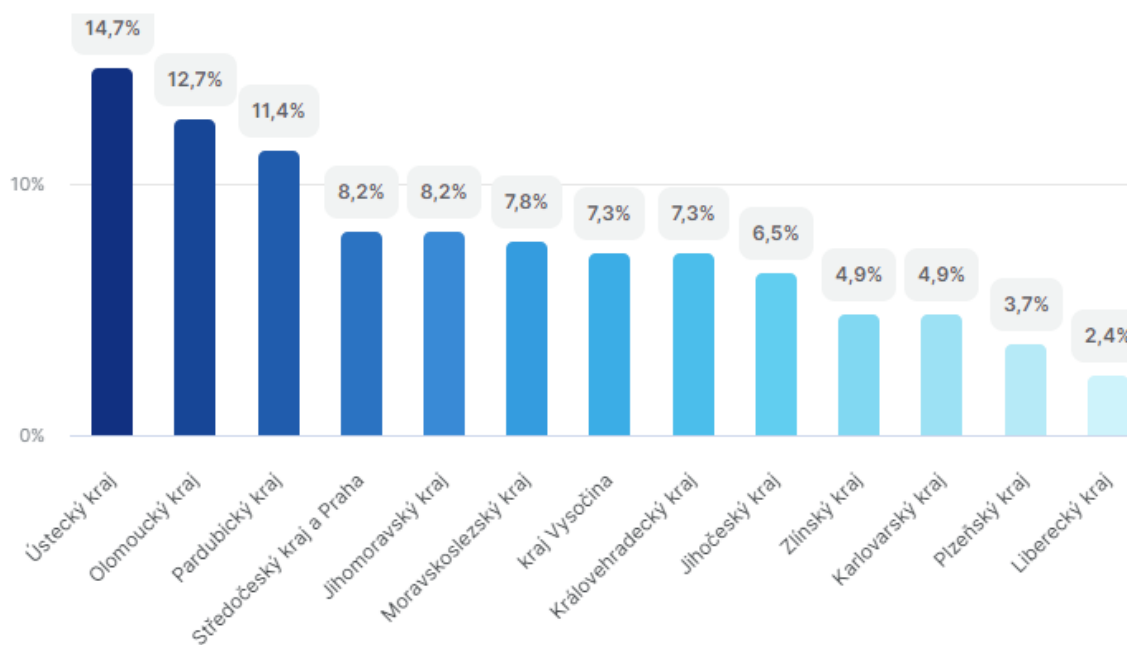
DVO4 náleží položky č. 13, 14, 15, 16, 17, 18.

Analytické otázky

Položka č. 1 - V jakém kraji působí ZŠ, ve které pracujete?

První položka byla určena pro zjištění kraje, ve kterém respondenti, jako učitelé, působí. Výsledkem této odpovědi jsme chtěli zjistit, v jakých oblastech ČR se učitelé zajímají o působnost sociálního pedagoga na základních školách. Dotazníky byly rozeslány napříč celou ČR a v každém kraji jsme oslovili zhruba stejný počet škol. Nejvíce odpovídali respondenti z Ústeckého kraje, což bylo 14,7 % z celkového počtu. Dále pak nejvíce odpovídali učitelé z Olomouckého (12,7 %) a Pardubického kraje (11,4 %). Zhruba ve stejné míře, od 8,2 % do 6,5 % odpovídali respondenti z kraje Středočeského, Jihomoravského, Moravskoslezského, Kraje Vysočina, Královehradeckého a Jihočeského kraje. Nejméně odpovědí k nám doputovalo z Libereckého kraje, což činilo 2,4 %, dále jsme nejméně odpovědí dostali z kraje Plzeňského (3,7 %) a ve Zlínském a Karlovarském kraji nám odpovědělo 4,9 % z celkového počtu.

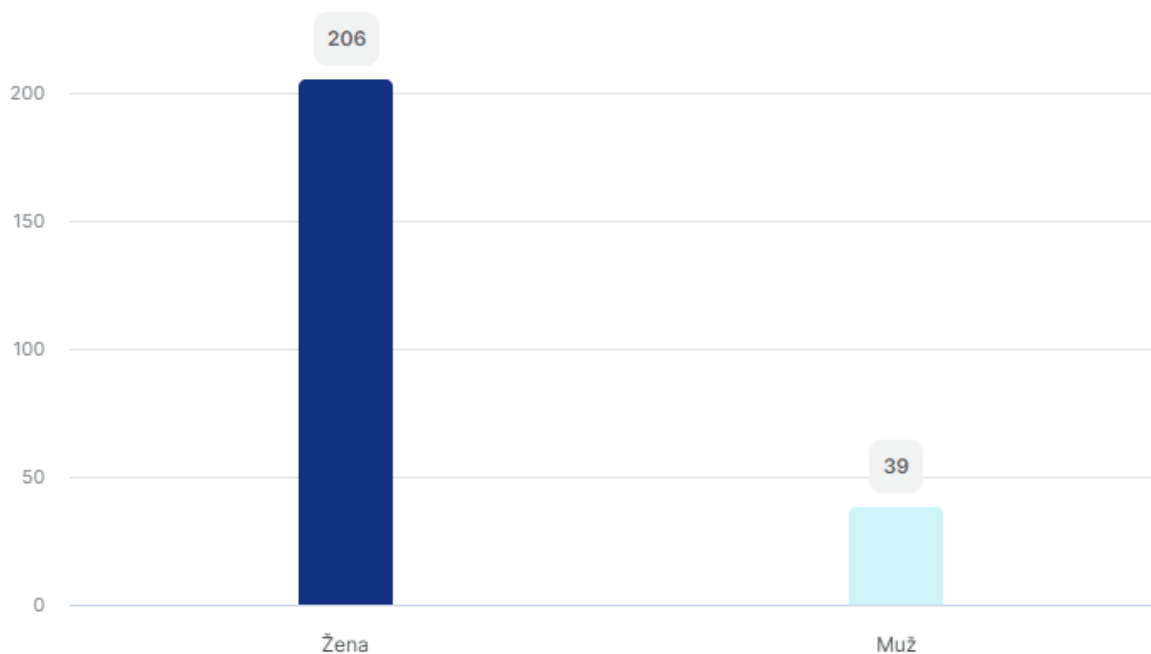
Graf 1 V jakém kraji působí ZŠ, ve které pracujete?

Položka č. 2 - Jsem...

Druhá položka zjišťovala pohlaví respondentů. Ve viditelné převaze odpovídaly ženy, které odpovídaly v počtu 206, což náleží 84,1 % z celkového počtu. Mužů nám odpovědělo znatelně méně, což bylo 39 respondentů (15,9 %). Výsledek se dal očekávat, jelikož ve školství pracuje výrazně více žen jak mužů.

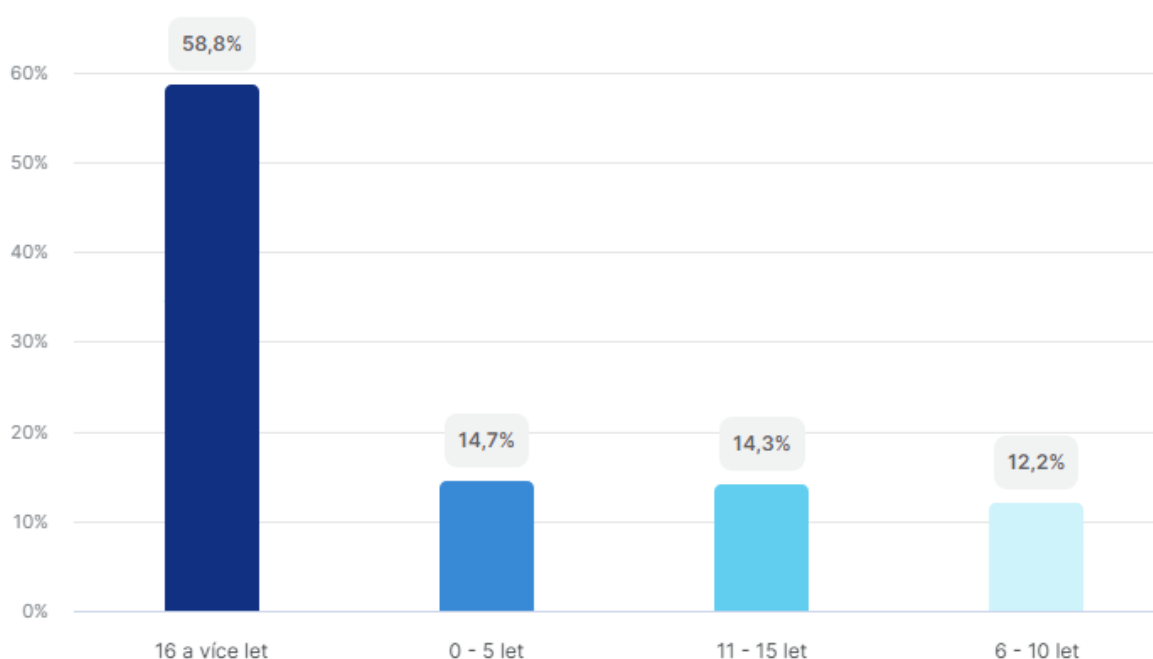
Graf 2 Jsem...

Položka č. 3 - Jako učitel/ka působím...

Třetí položka se zaměřovala na délku učitelské praxe na základních školách u respondentů. Touto otázkou jsme chtěli zjistit, jak dlouho respondenti na školách, jako učitelé, působí. Sto čtyřicet čtyři respondentů, což je 58,8 %, zastává práci učitele/ky 16 a více let. Tudiž nejvíce se výzkumu zúčastnili respondenti s dlouholetou praxí. Ostatní položky výběru se pohybovaly zhruba na stejné úrovni, kdy odpověď 0-5 let zakliklo 36 respondentů (14,7 %), odpověď 11-15 let 35 respondentů (14,3 %) a 6-10 let 30 respondentů (12,2 %).

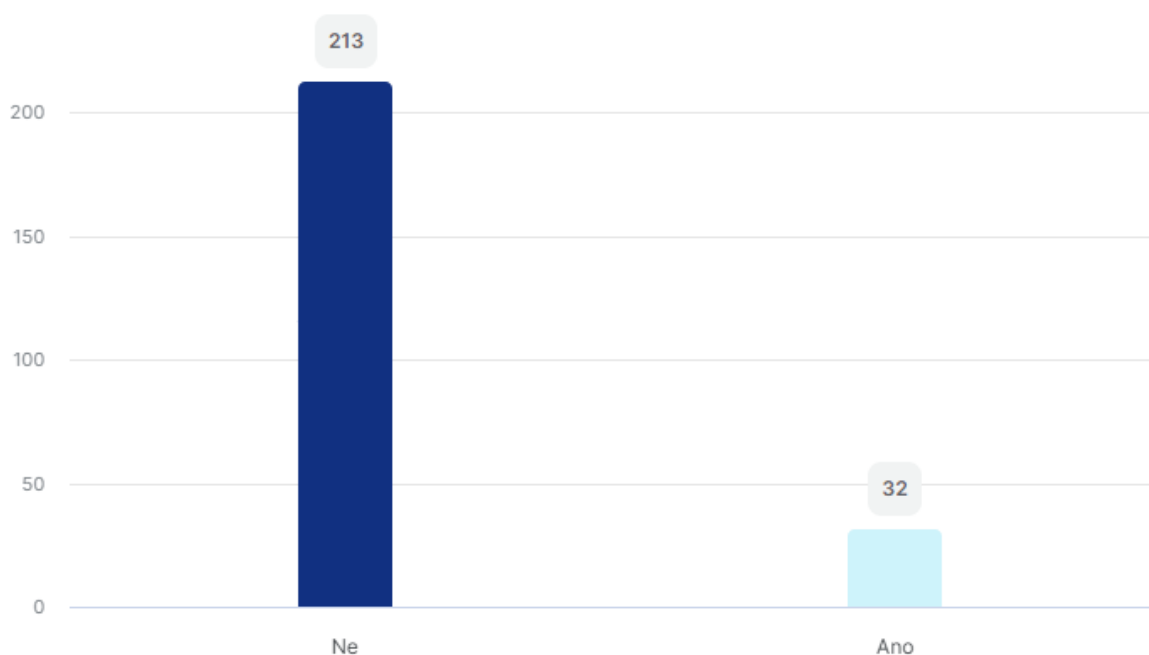
Graf 3 Jako učitel/ka působím...

Položka č. 4 - Působí na Vaší škole sociální pedagog?

Čtvrtá položka se zaměřovala na působnost sociálního pedagoga na jednotlivých školách. Tím, že sociální pedagog není ukotven v zákoně o pedagogických pracovnících a je u této pozice problém s financováním, odpověď u této otázky nebyla nijak překvapivá, ale naopak očekávaná. Valná většina respondentů (213), což je 86,9 %, odpověděla Ne. Zbývajících počet respondentů (32) odpověděl, že u nich na škole sociální pedagog působí.

Graf 4 Působí na Vaší škole sociální pedagog?

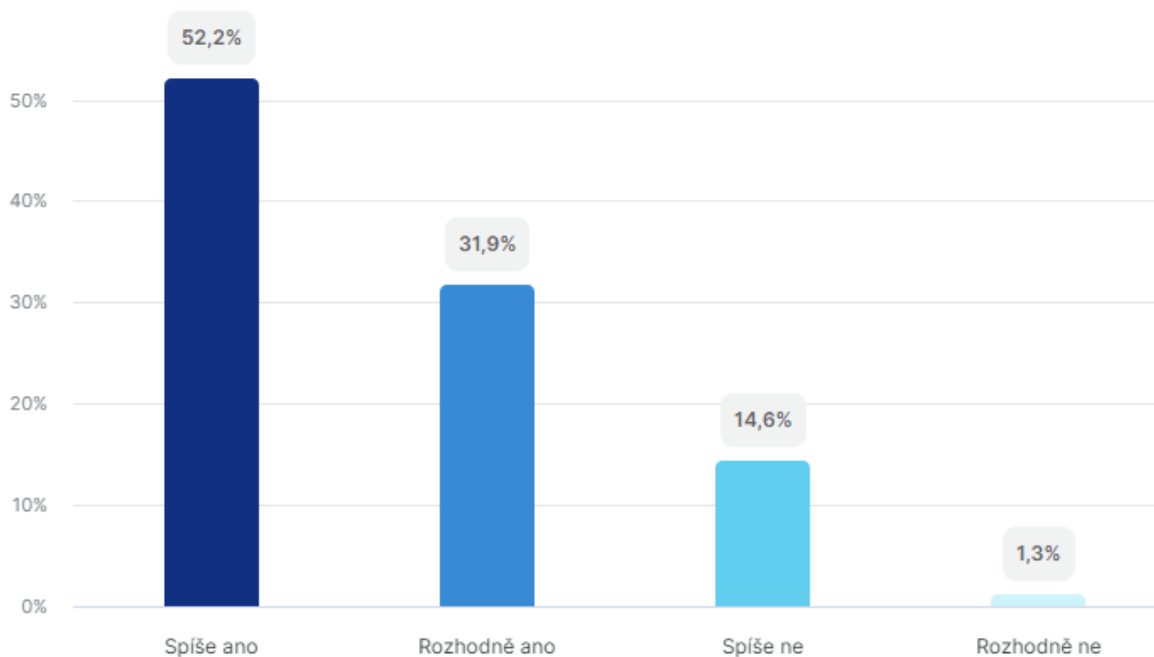
Dílčí výzkumná otázka č. 2 - Jak respondenti vnímají pozici sociálního pedagoga ve škole?

Na tuto dílčí výzkumnou otázku nám odpovídají položky dotazníku číslo 5, 7, 22, 23, 24.

Položka č. 5 - Pokud ne, ocenil/a byste, kdyby sociální pedagog na Vaší škole působil?

Pátá položka se zaměřovala na osobní názor ohledně působnosti sociálního pedagoga na základní škole. Respondenti, kteří na škole sociálního pedagoga nemají, odpovídali, zda by ho u nich ve škole ocenili nebo ne. Nejvíce se respondenti přikláněli k tvrzení Spíše ano, kdy tuto odpověď zvolilo 118 učitelů (52,2 %). K odpovědi Rozhodně ano se pak přihlásilo 72 respondentů (31,9 %). Můžeme tedy říct, že 84,1 % respondentů by pozici sociálního pedagoga u nich ve škole ocenilo a potřebovalo. Položku spíše ne pak zvolilo 14,6 % a položku Rozhodně ne 1,3 % respondentů.

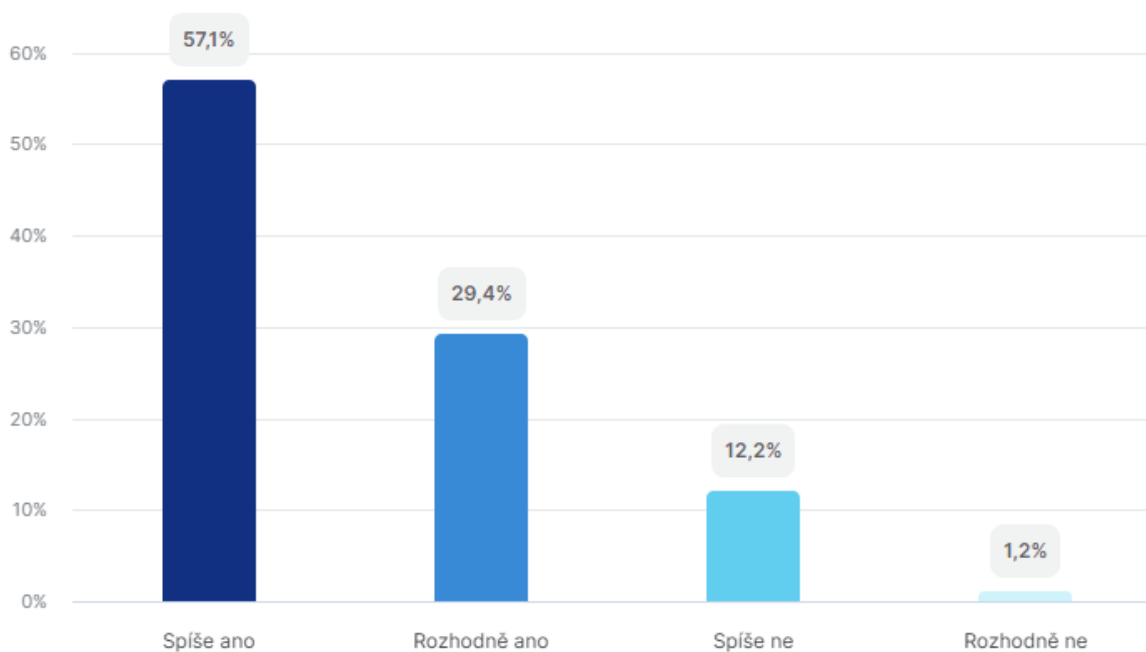
Graf 5 Pokud ne, ocenil/a byste, kdyby sociální pedagog na Vaší škole působil?

Položka č. 7 - Shledáváte pozici sociálního pedagoga na základních školách jako důležitou?

Sedmá položka se zaměřovala na důležitost pozice sociálního pedagoga na základní škole. Respondenti mohli vyjádřit, zda tuto pozici shledávají na základních školách jako důležitou. Dle výsledků můžeme vidět, že respondenti shledávají tuto pozici jako velmi důležitou. Nejvíce byla označena odpověď Spíše ano, jež získala 57,1 % a společně s odpovědí Rozhodně ano (29,4 %) získaly 86,5 %. Položku Rozhodně ne zvolilo pouze 1,2 % respondentů. K odpovědi Spíše ne se přiklonilo 12,2 % respondentů.

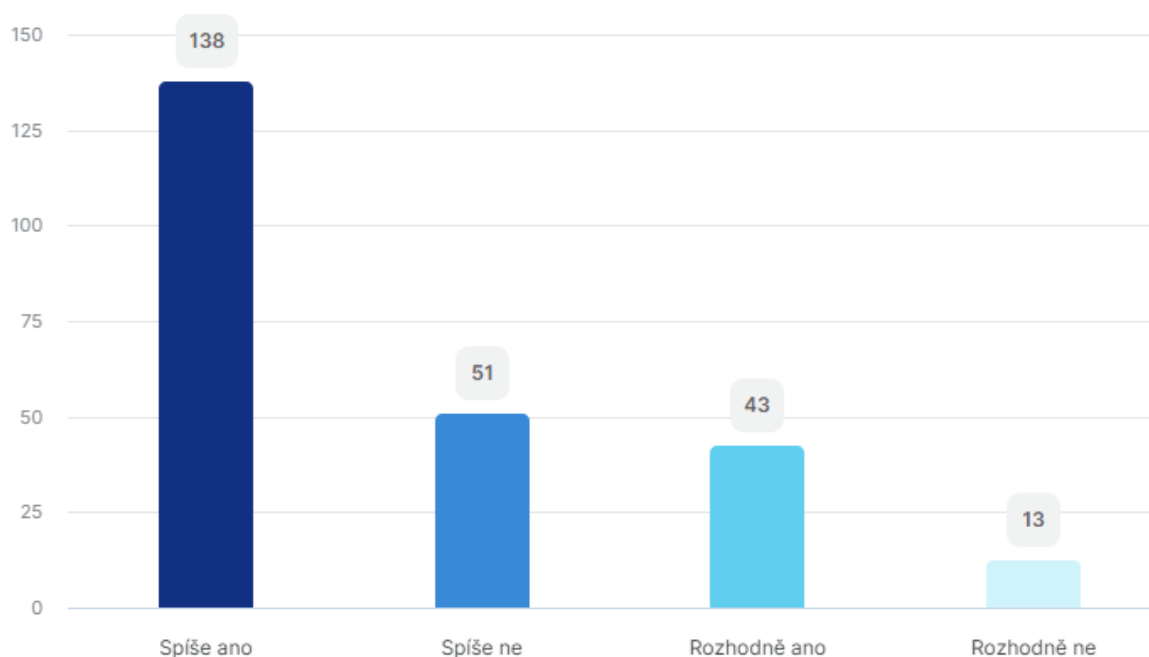
Graf 6 Shledáváte pozici sociálního pedagoga na základních školách jako důležitou?

Položka č. 22 - Myslíte si, že kdyby sociální pedagog působil na každé základní škole, eliminoval by se u žáků výskyt rizikového chování?

Položka číslo dvacet dva se zaměřovala na působnost sociálního pedagoga ve vztahu k rizikovému chování na školách. Učitelé zde mohli vyjádřit svůj názor, zda si myslí, jestli by se působností sociálního pedagoga na každé základní škole eliminovalo rizikové chování u žáků. U této otázky byly výsledky různorodé, avšak více se učitelé přikláněli k možnostem, které obsahovaly možnost ano. Položku Spíše ano vybralo 138 respondentů (56,3 %) a položku Spíše ne 51 respondentů (20,8 %). V blízkém závěsu pak skončila položka Rozhodně ano, kterou vybralo 43 respondentů (17,6 %) a 13 respondentů (5,3 %) označilo Rozhodně ne.

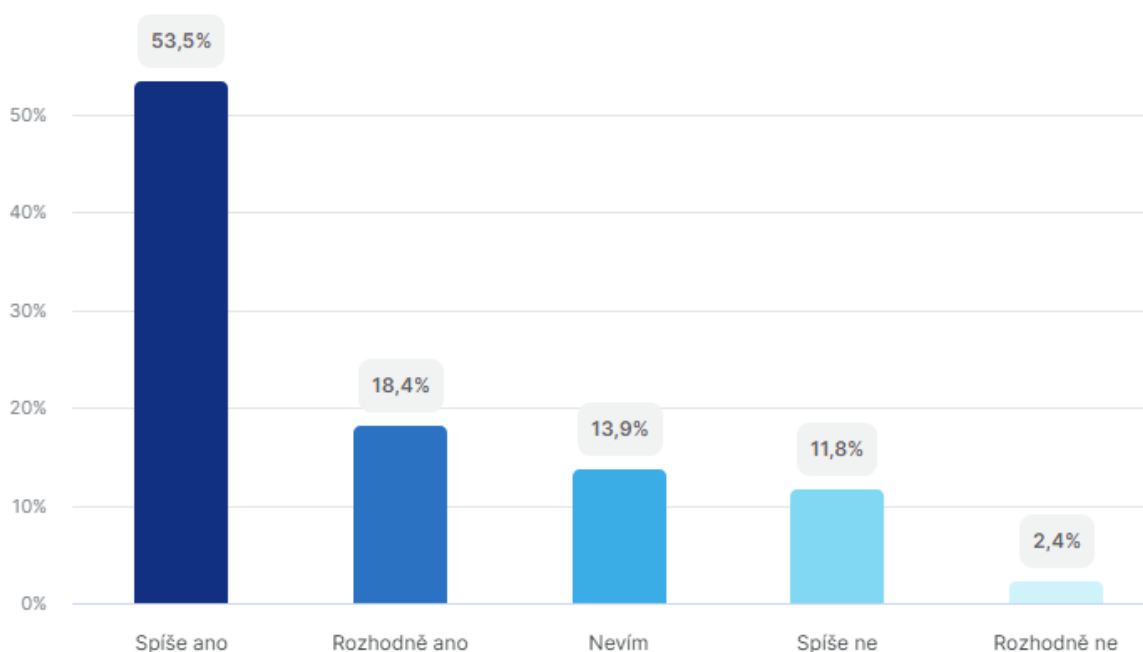
Graf 7 Myslíte si, že kdyby sociální pedagog působil na každé základní škole, eliminoval by se u žáků výskyt rizikového chování?

Položka č. 23 - Myslíte si, že by bylo přínosem, kdyby v budoucnosti byl sociální pedagog zaměstnán na všech základních školách na plný úvazek?

Položka číslo dvacet tři se zaměřovala na přínos pozice sociálního pedagoga, kdyby v budoucnosti byla na všech základních školách realizována na plný úvazek. Položka Spíše ano, ke které se přiklonila valná většina, nasbírala 131 odpovědí (53,5 %). Položky Rozhodně ano (18,4 %), Nevím (13,9 %), Spíše ne (11,8 %) měly podobné hodnoty a položku Rozhodně ne (2,4 %) zvolilo nejméně respondentů. Můžeme tedy vidět, že většina respondentů je náklonná pro zavedení sociálního pedagoga do škol na plný úvazek.

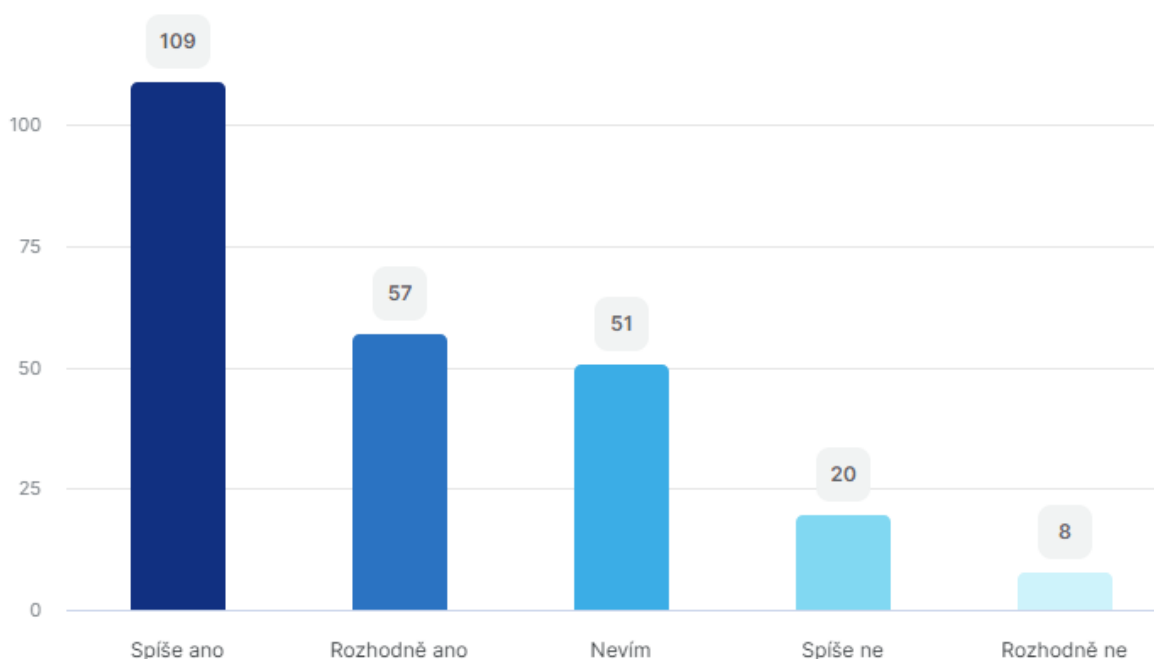
Graf 8 Myslíte si, že by bylo přínosem, kdyby v budoucnosti byl sociální pedagog zaměstnán na všech základních školách na plný úvazek?

Položka č. 24 - Myslíte si, že by měla být pozice sociálního pedagoga zařazena do zákona o pedagogických pracovnících?

Položka číslo dvacet čtyři se zaměřovala na zařazení pozice sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících. Učitelé se mohli vyjádřit, zda by chtěli, aby zákon o pedagogických pracovnících obsahoval tuto pozici. Opět zde nejvíce respondentů volilo variantu Spíše ano (44,5 %). Položky Rozhodně ano (23,3 %) a Nevím (20,8 %) byly na zhruba stejné úrovni. Možnost Spíše ne zvolilo 8,2 % a možnost Rozhodně ne zvolilo nejméně, 3,3 % respondentů.

Graf 9 Myslíte si, že by měla být pozice sociálního pedagoga zařazena do zákona o pedagogických pracovnících?

Dílčí výzkumná otázka č. 3 - Jak jsou důležité vykonávané činnosti sociálního pedagoga ve škole?

Na tuto dílčí otázku nám odpovídají položky dotazníku číslo 6, 19, 20, 21.

Položka č. 6 – Jaké jsou, dle Vás, nejvýznamnější činnosti, kterými by se měl sociální pedagog ve škole zabírat?

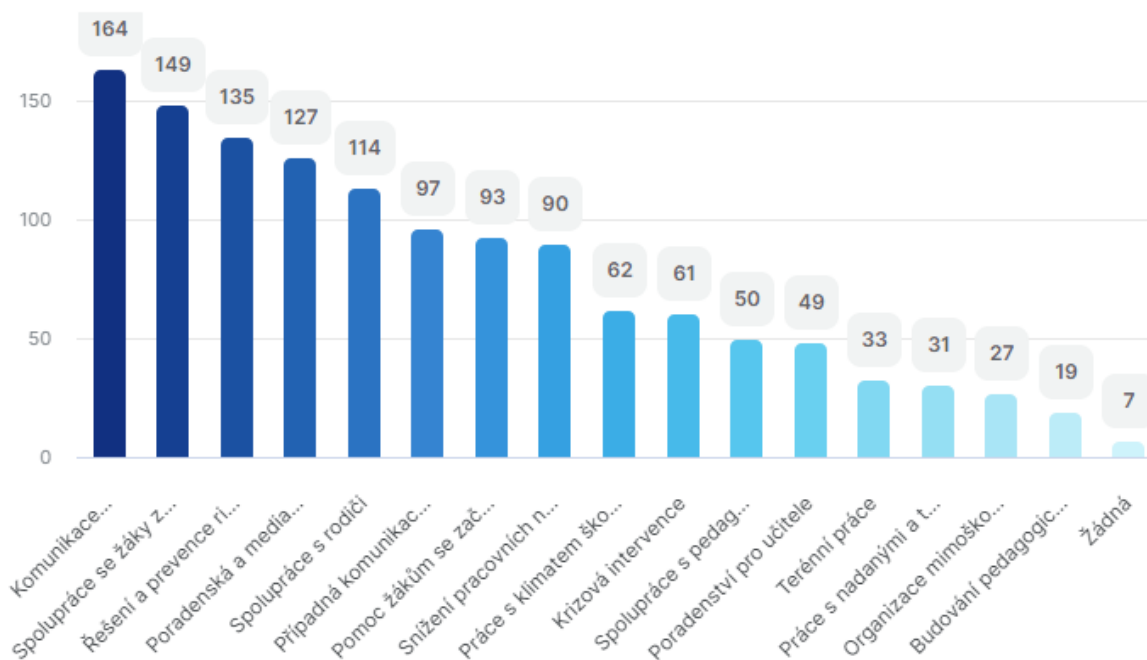
Položka číslo šest se zaměřuje na nejvýznamnější činnosti sociálního pedagoga, o kterých si respondenti myslí, že by je měl vykonávat. Tato otázka byla otevřená čili zahrnuje 245 různých odpovědí. Nejvíce se však opakovaly činnosti z okruhů jako jsou: spolupráce s rodinou žáků z nepříznivého rodinného prostředí, mapování a pomoc neúspěšných žáků, realizace při krizových situacích, podpůrná činnost učitelům, práce s ohroženými dětmi, práce s třídními kolektivy, poradenská služba, práce na pozitivním klimatu školy a třídy, adaptace žáků, komunikace s rodiči, organizace volnočasových aktivit a terénní práce. Dále pak respondenti odpovídali „Nevím“ nebo vůbec netušili, co je náplní práce sociálního pedagoga.

Položka č. 19 - Jaká pozitiva shledáváte v činnostech sociálního pedagoga na základních školách?

Položka číslo devatenáct se zaměřuje na pozitiva vykonávaných činností sociálního pedagoga ve škole. Zde mohli respondenti vybírat ze 17 možností předem určených činností, které vykonává sociální pedagog ve škole. Vybírali 5 činností, ve kterých shledávají pozitiva. Dle výsledků nejvíce respondentů shledává pozitivum v komunikaci mezi školou – rodinou – žákem (164 resp.). Další významnou možností pro respondenty byla spolupráce se žáky ze znevýhodněného rodinného prostředí, jež získala 149 responsí. Jako třetí nejvíce pozitivní činnost sociálního pedagoga byla označena možnost řešení a prevence rizikového chování (135 resp.). Dále se činnosti dle responsí řadily následovně: poradenská a mediační činnost (127 resp.), spolupráce s rodiči (114 resp.), případná komunikace s ODSPOD, PČR (97 resp.), pomoc žákům se začlenit do kolektivu (93 resp.), snížení pracovních nároků na jiné pracovníky školy (90 resp.), práce s klimatem školy a klimatem třídy (62 resp.), krizová intervence (61 resp.), spolupráce s pedagogy (50 resp.), poradenství pro učitele (49 resp.), terénní práce (33 resp.), práce s nadanými dětmi (31 resp.), organizace mimoškolních/volnočasových aktivit (27 resp.), budování pedagogického týmu (19 resp.), žádná (7 resp.). Jelikož sociální pedagog ve škole má opravdu pestrou a různorodou škálu činností, které by mohl vykonávat, i výsledky této otázky dopadly různorodě. Celkově se

respondenti nejméně přikláněli k činnostem, jež jsou spojené s pedagogickým týmem a jeho budováním či poradenstvím.

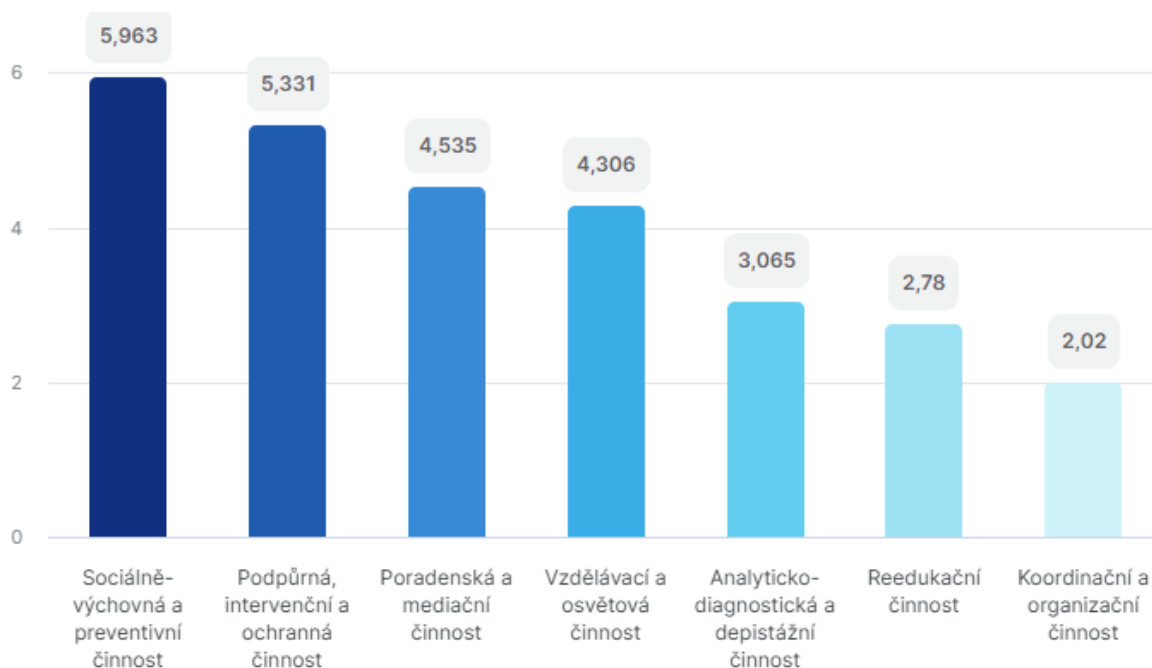
Graf 10 Jaká pozitiva shledáváte v činnostech sociálního pedagoga na základních školách?

Položka č. 20 - Následující činnosti sociálního pedagoga na základní škole seřad'te, dle Vás, od nejdůležitější po nejméně důležitou.

Položka číslo dvacet se zaměřuje na seřazení činností sociálního pedagoga dle preferencí důležitosti. Respondenti měli předem určené činnosti sociálního pedagoga seřadit od nejdůležitější po nejméně důležitou dle osobních preferencí. Nejdůležitější činnost sociálního pedagoga byla zvolena sociálně výchovná a preventivní činnost dále podpůrná, intervenční a ochranná činnost, poradenská a mediační činnost, vzdělávací a osvětová činnost, analyticko-diagnostická a depistážní činnost, reedukační činnost a jako nejméně důležitou zvolili respondenti koordinační a organizační činnost.

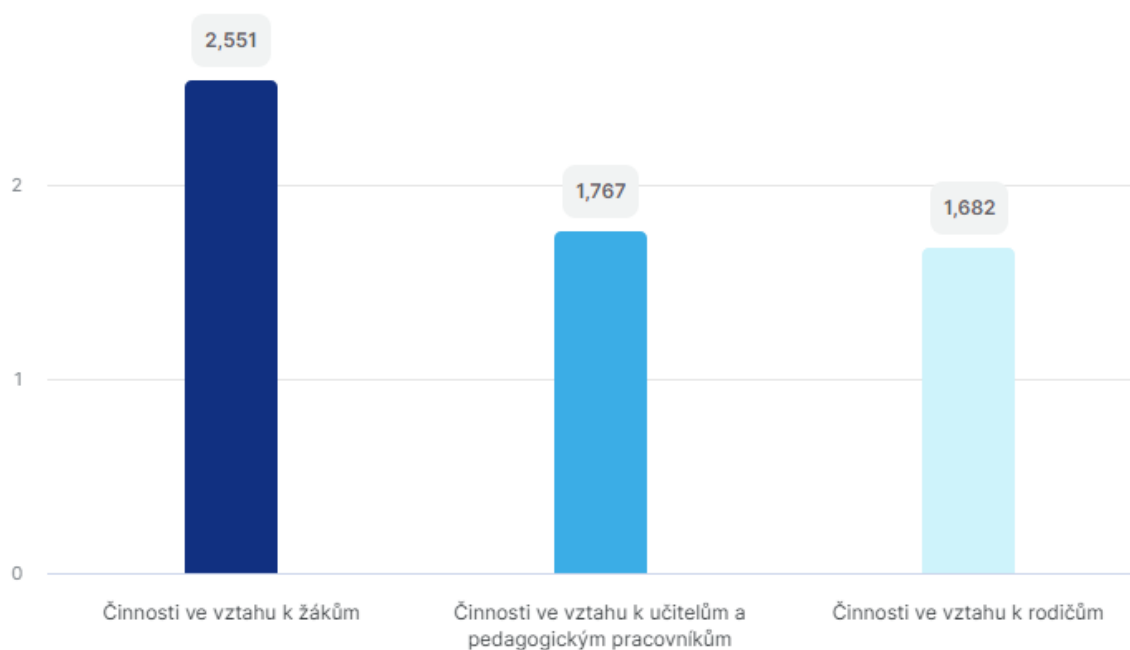
Graf 11 Následující činnosti sociálního pedagoga na základní škole seřad'te, dle Vás, od nejdůležitější po nejméně důležitou.

Položka č. 21 - Následující činnosti sociálního pedagoga na základní škole seřad'te, dle Vás, od nejdůležitější po nejméně důležitou.

Položka číslo dvacet jedna se taktéž zaměřuje na seřazení činností sociálního pedagoga dle preferencí důležitosti. Na rozdíl od předchozí položky, se tato otázka orientovala na činnosti sociálního pedagoga v rámci vztahů k různým skupinám. Nepřekvapivě se na první, nejdůležitější pozici objevily činnosti sociálního pedagoga ve vztahu k žákům. Na druhou stranu velice zajímavě dopadly činnosti ve vztahu k učitelům a pedagogickým pracovníkům, jež skončily hned na místě druhém. Po položce číslo dvacet, která naopak činnosti ve vztahu k učitelům moc pozitivně nepředstavila, jim respondenti dali přednost před činnostmi ve vztahu k rodičům žáků.

Graf 12 Následující činnosti sociálního pedagoga na základní škole seřad'te, dle Vás, od nejdůležitější po nejméně důležitou.

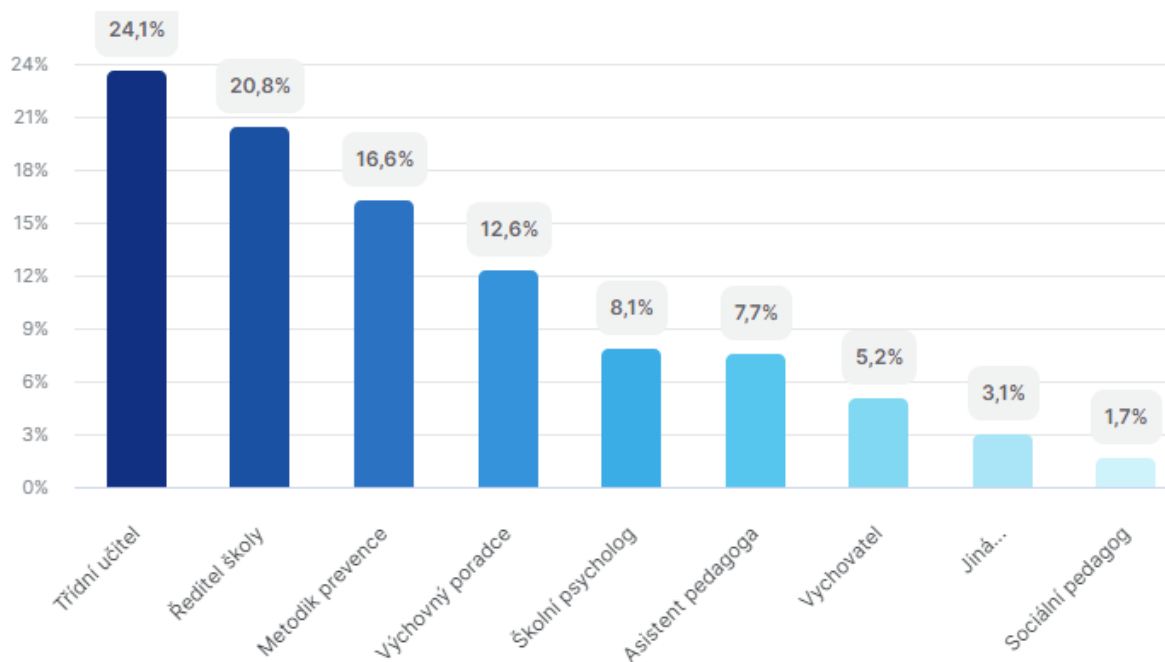
Dílčí výzkumná otázka č. 4 - Při jakých událostech působí sociální pedagog ve škole?

Na tuto dílčí otázku nám odpovídají položky dotazníku číslo 8, 9, 10, 11, 12.

Položka č. 8 - Kdo u Vás na škole pracuje na pozitivním klimatu školy?

Položka číslo osm se zaměřuje na podílení se na pozitivním klimatu školy. Zde měli respondenti opět dané vybrané funkce, ze kterých mohli vybírat 3 nejvýznamnější. Na klimatu školy nejvíce pracuje třídní učitel, kterého zvolilo 24,1 % respondentů. Dále pak 20,8 % zvolilo ředitele školy, 16,6 % volilo metodika prevence a 12,6 % výchovného poradce. Na skoro stejných pozicích pak skončil školní psycholog (8,1 %) a asistent pedagoga (7,7 %). Nejméně pak respondenti označovali možnost vychovatel (5,2 %), jiná... (3,1 %) a sociální pedagog (1,7 %). U vybraných škol se tedy sociální pedagog na klimatu školy podílí nejméně. Ve vztahu k předchozím položkám, které nám sdělili, že na valné většině zkoumaných škol sociální pedagog nepůsobí, byl tento výsledek předvídatelný.

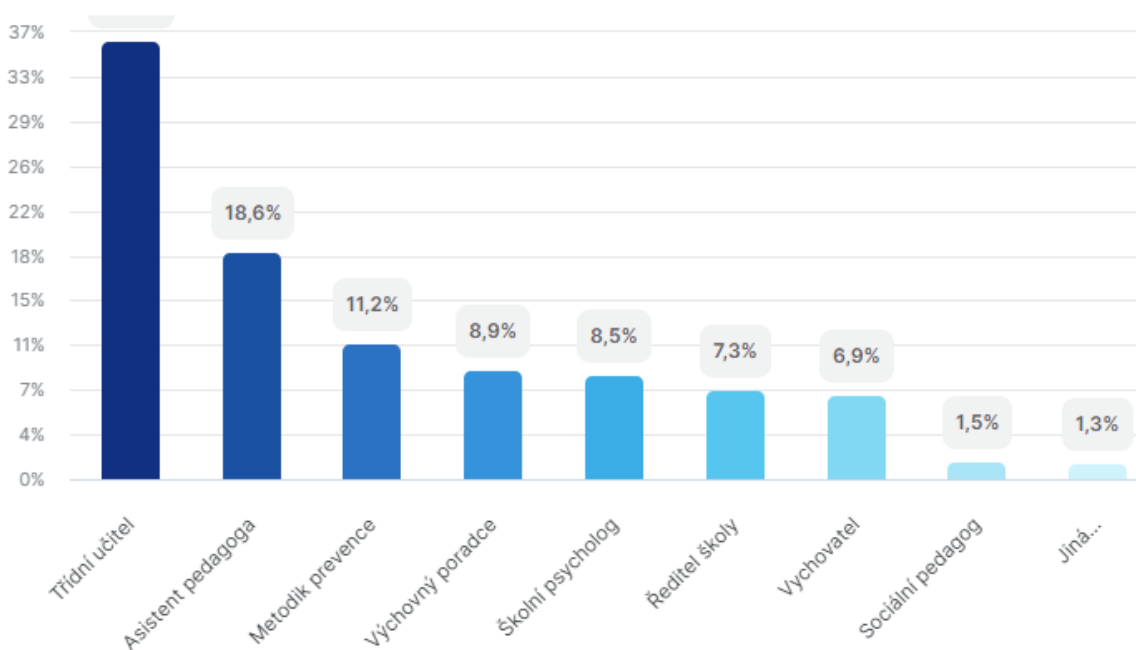
Graf 13 Kdo u Vás na škole pracuje na pozitivním klimatu školy?

Položka č. 9 - Kdo u Vás na škole pracuje na pozitivním klimatu třídy?

Položka devět se zaměřuje na podílení se na pozitivním klimatu třídy. Opět respondenti označovali třídního učitele, jako nejvíce podílející se pozici, která buduje pozitivní klima třídy. A ačkoli bychom mohli předpokládat podobné výsledky jako u předchozí položky, není tomu tak. Jako další dostal nejvíce responsí asistent pedagoga, metodik prevence, výchovný poradce a školní psycholog. Ředitele školy zde zvolilo jen 49 respondentů, dále pak 46 respondentů zvolilo pozici vychovatele, 10 respondentů pozici sociálního pedagoga a 9 respondentů zvolilo možnost jiná... Sociální pedagog sice nedostal nejméně responsí, avšak jako někoho, kdo pracuje na pozitivním klimatu třídy, ho označilo pouze 10 respondentů, což nám koresponduje už s předešlým výsledkem, který jsme komentovali absencí pozice sociálního pedagoga ve zkoumaných školách.

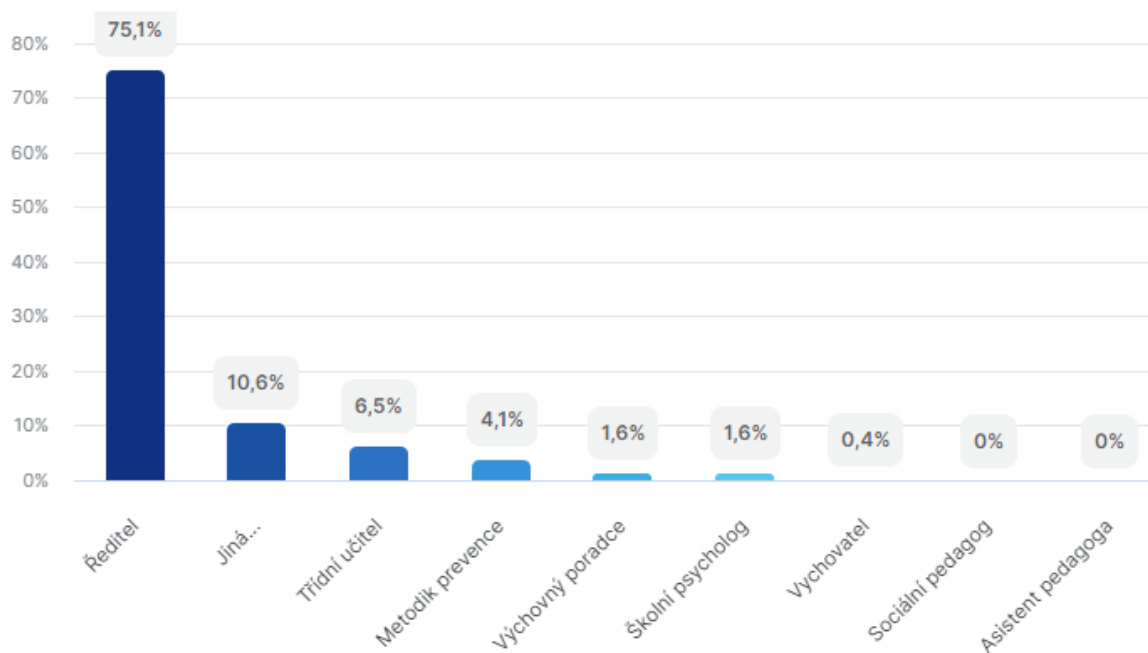
Graf 14 Kdo u Vás na škole pracuje na pozitivním klimatu třídy?

Položka č. 10 - Kdo u Vás na škole zastává budování pedagogického týmu?

Položka deset se zaměřuje na budování pedagogického týmu. U této položky je výsledek velice jednoduchý, kdy 75,1 % respondentů uvedlo, že budování jejich pedagogického týmu zastává ředitel školy. Dále pak 10,6 % zvolilo možnost jiná... a 6,5 % možnost třídní učitel. Možnost metodik prevence zvolilo 4,1 % respondentů a 1,6 % respondentů označilo pozice výchovný poradce a školní psycholog. Pozici vychovatele označilo 0,4 % respondentů a nikdo neoznačil pozice sociální pedagog a asistent pedagoga. Opět zde hraje roli absence pozice sociálního pedagoga ve zkoumaných školách.

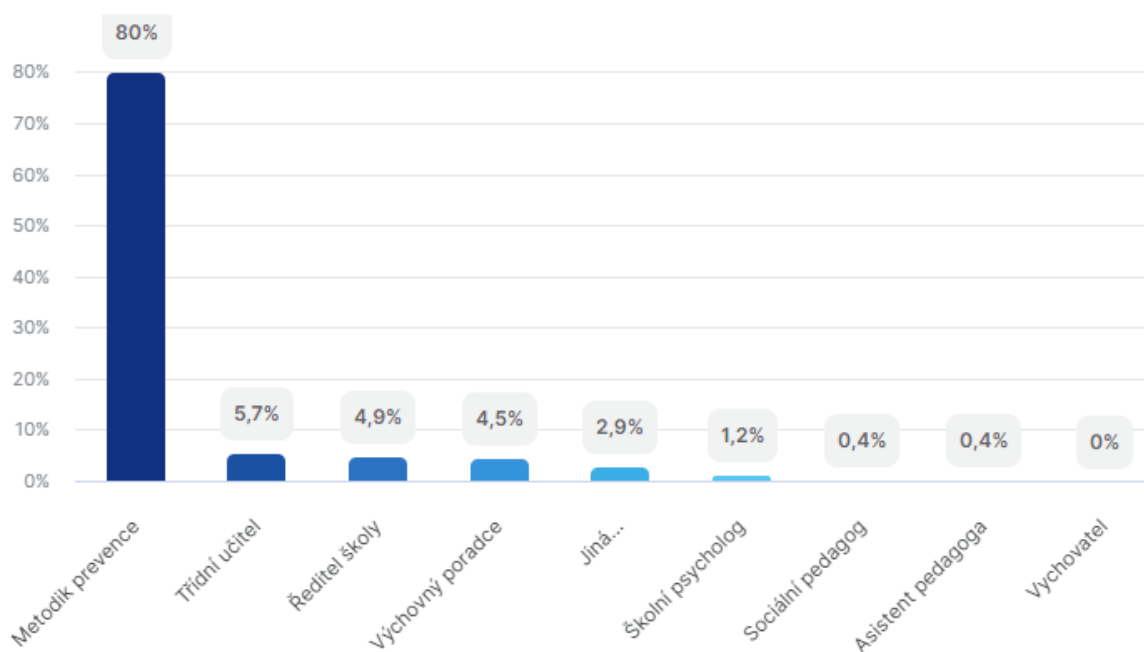
Graf 15 Kdo u Vás na škole zastává budování pedagogického týmu?

Položka č. 11 - Kdo u Vás na škole vytváří a realizuje minimální preventivní programy?

Položka jedenáct se zaměřuje na vytváření preventivního programu ve škole. Stejně jako u předešlé položky, byl zde výsledek velice jednoznačný a očekávatelný. Osmdesát procent respondentů označilo, že minimální preventivní programy vytváří a realizuje metodik prevence, což bylo předvídatelné vzhledem k náplni práce metodika prevence. Dále pak se zanedbatelnými hodnotami respondenti označovali pozice třídní učitel (5,7 %), ředitel školy (4,9 %), výchovný poradce (4,5 %), jiná... (2,9 %), školní psycholog (1,2 %), sociální pedagog (0,4 %), asistent pedagoga (0,4 %). Pozici vychovatele ne zvolil nikdo.

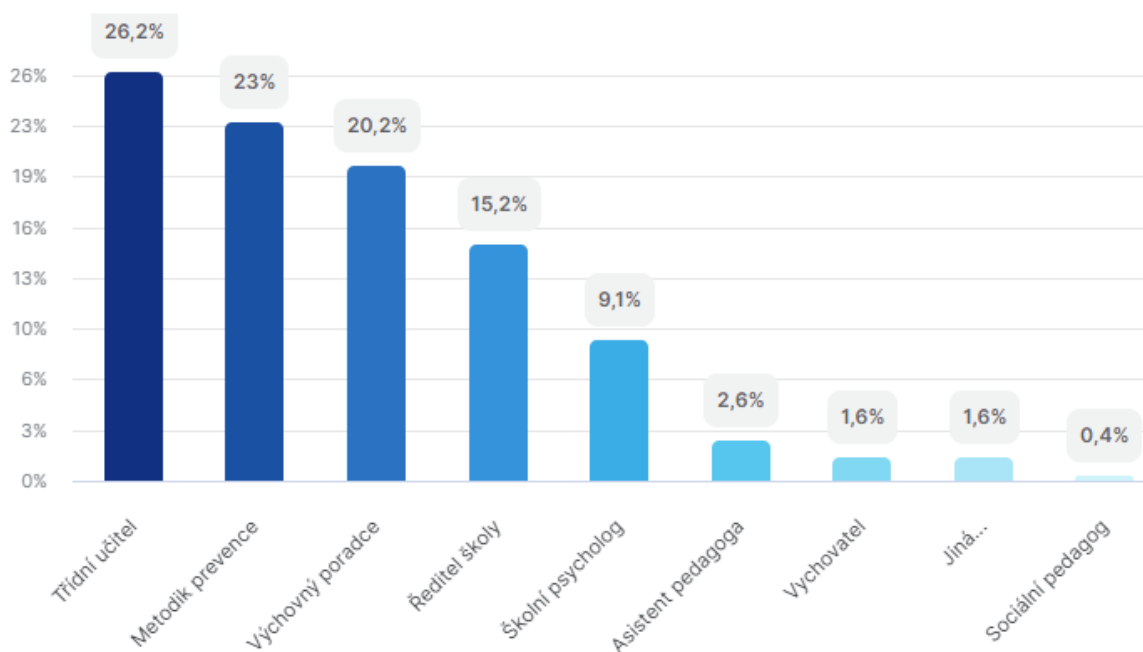
Graf 16 Kdo u Vás na škole vytváří a realizuje minimální preventivní programy?

Položka č. 12 - Pokud se u žáků na Vaší škole vyskytne rizikové chování, kdo s žáky danou situaci řeší?

Položka dvanáct se zaměřuje na osoby, které řeší výskyt rizikového chování ve škole. Odpovědi u této položky už byly více zajímavé a různorodější oproti dvěma předchozím otázkám. Nejvíce výskyt rizikového chování řeší třídní učitel (26,2 %), dále pak respondenti volili metodika prevence (23 %), výchovného poradce (20,2 %), ředitele školy (15,2 %) a školního psychologa (9,1 %). Značně méně respondenti označovali pozice asistent pedagoga (2,6 %), vychovatel (1,6 %) a jiná... (1,6 %). Nejméně, na daných školách, řeší rizikové chování sociální pedagog, kterého dle grafu zvolilo pouze 0,4 % respondentů.

Graf 17 Pokud se u žáků na Vaší škole vyskytne rizikové chování, kdo s žáky danou situaci řeší?

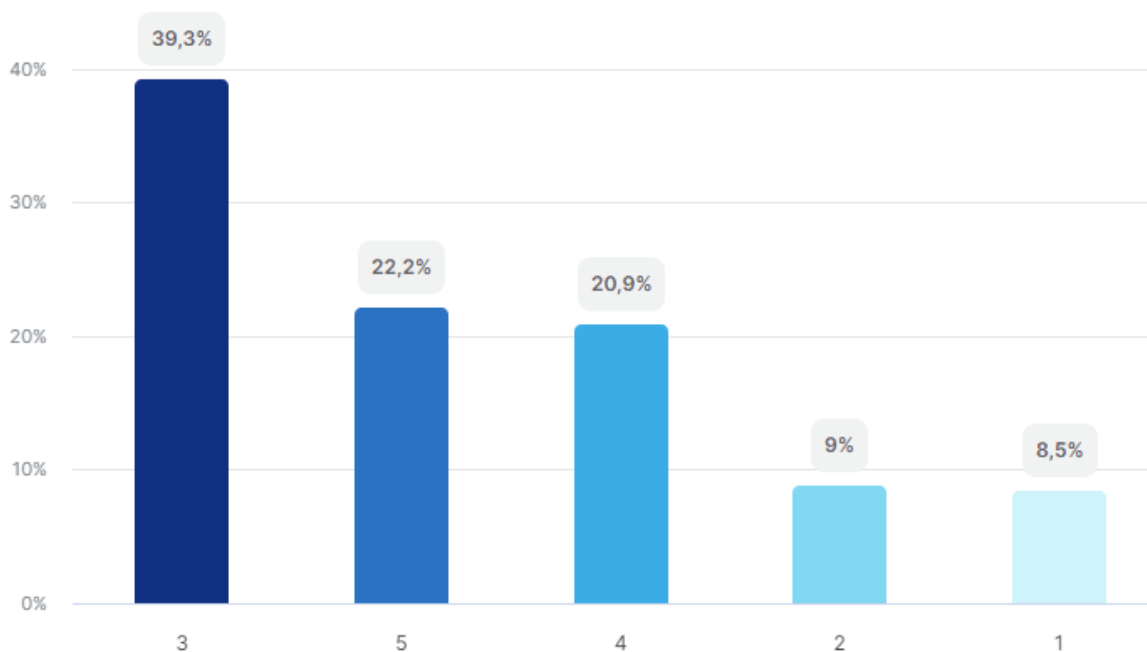
Dílčí výzkumná otázka č. 5 - Jakým přínosem je sociální pedagog na škole pro žáky, učitele a rodiče žáků?

Na tuto dílčí otázku nám odpovídají položky dotazníku číslo 13, 14, 15, 16, 17, 18.

Položka č. 13 - Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem by byl sociální pedagog pro rodiče žáků na Vaší škole.

Položka číslo třináct se zaměřuje na přínos sociálního pedagoga ve vztahu k rodičům žáků. Zde mohli odpovídat pouze respondenti, kteří v otázce č. 4 (Působí na Vaší škole sociální pedagog?) označili možnost Ne. Respondenti na škále od 1 do 5, přičemž 1 značí nejméně a 5 nejvíce, volili, jak moc velkým přínosem by pro ně byl sociální pedagog ve vztahu k rodičům žáků, kdyby na škole působil. Nejvíce respondentů se přiklání k „zlaté střední cestě“ a volilo číslo 3 (39,3 %). Hodnoty 5 a 4 získaly jen malý rozdíl, kdy číslo 5 volilo 22,2 % respondentů a číslo 4 volilo 20,9 % respondentů. Podobné hodnoty získaly i čísla 2 (9 %) a 1 (8,5 %). Na základě výsledků můžeme tedy říct, že pozice sociálního pedagoga ve vztahu k rodičům žáků by byla opravdu přínosem.

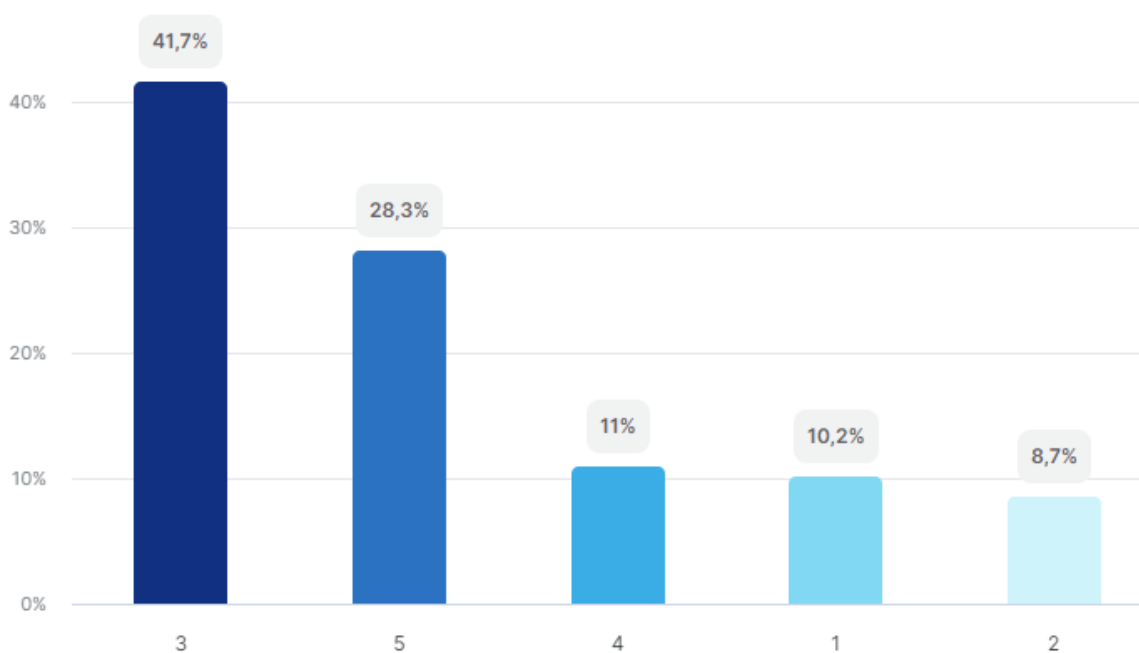
Graf 18 Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem by byl sociální pedagog pro rodiče žáků na Vaší škole.

Položka č. 14 - Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog pro rodiče žáků na Vaší škole.

Položka čtrnáct se taktéž zaměřuje na přínos sociálního pedagoga ve vztahu k rodičům žáků. Zde mohli odpovídat pouze respondenti, kteří v otázce č. 4 (Působí na Vaší škole sociální pedagog?) označili možnost Ano. Respondenti na škále od 1 do 5, přičemž 1 značí nejméně a 5 nejvíce, volili, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog ve vztahu k rodičům žáků. Výsledky jsou podobné předcházející položce, avšak s rozdílem, že možnost číslo 4 volilo pouze 11 % respondentů. Ani to však neovlivnilo fakt, že působení sociálního pedagoga na škole ve vztahu k rodičům žáků je nadprůměrné, jelikož možnost číslo 5 volilo 28,3 % respondentů. Průměr pod číslem 3 volili respondenti opět nejvíce (41,7 %). Hodnoty číslo 1 (10,2 %) a číslo 2 (8,7 %) obdržely vcelku podobné hodnocení.

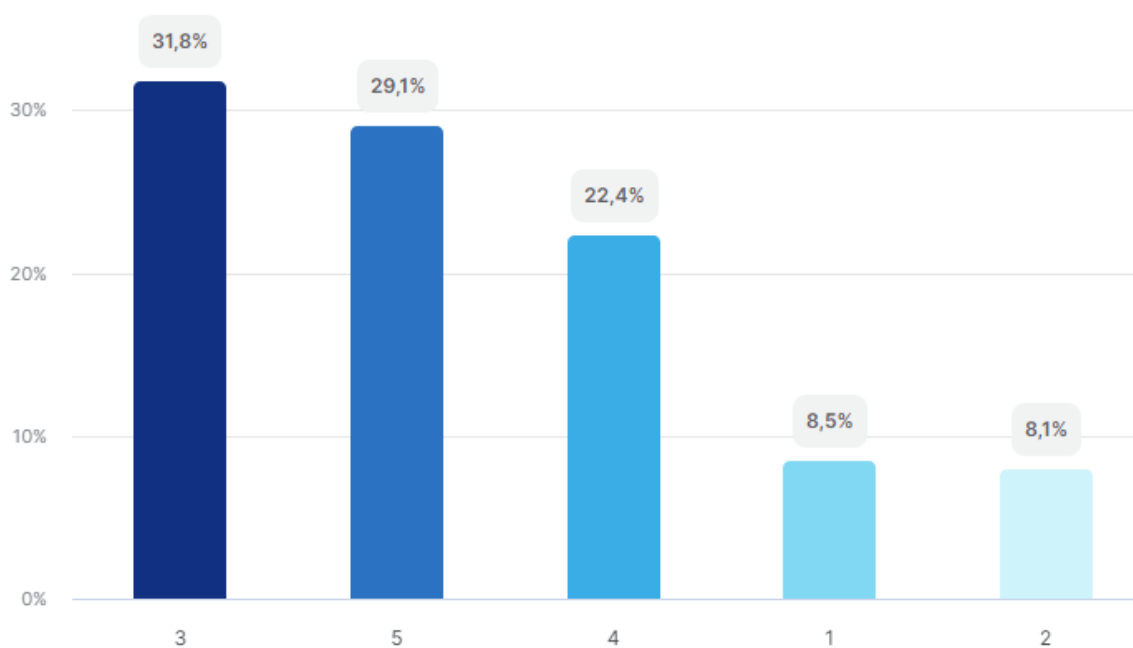
Graf 19 Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog pro rodiče žáků na Vaší škole.

Položka č. 15 - Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem by byl sociální pedagog pro žáky na Vaší škole.

Položka patnáct se zaměřuje na přínos sociálního pedagoga ve vztahu k žákům. Zde mohli odpovídat pouze respondenti, kteří v otázce č. 4 (Působí na Vaší škole sociální pedagog?) označili možnost Ne. Respondenti na škále od 1 do 5, přičemž 1 značí nejméně a 5 nejvíce, volili, jak moc velkým přínosem by pro něj byl sociální pedagog ve vztahu k žákům školy, kdyby na škole působil. Opět můžeme vidět pozitivum, že hodnotu 5 zvolilo 29,1 % a hodnotu 4 zvolilo 22,4 % respondentů. Průměr byl zde opakovaně na prvním místě a volilo jej 31,8 % respondentů. Hodnoty 1 (8,5 %) a 2 (8,1 %) byly hodnoceny podobně. Vidíme tedy, že působnost sociálního pedagoga ve vztahu k žákům školy by byla oceněna nadprůměrně.

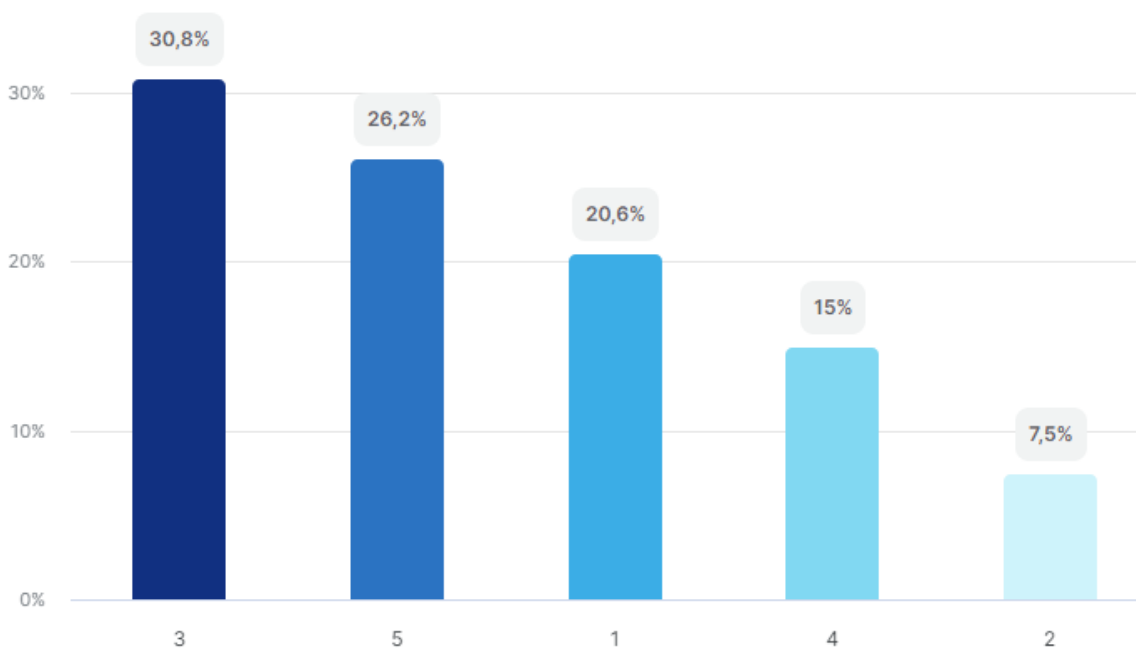
Graf 20 Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem by byl sociální pedagog pro žáky na Vaší škole.

Položka č. 16 - Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog pro žáky na Vaší škole.

Položka šestnáct se zaměřuje na přínos sociálního pedagoga ve vztahu k žákům. Zde mohli odpovídat pouze respondenti, kteří v otázce č. 4 (Působí na Vaší škole sociální pedagog?) označili možnost Ano. Respondenti na škále od 1 do 5, přičemž 1 značí nejméně a 5 nejvíce, volili, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog ve vztahu k žákům na škole. Zde respondenti opět volili průměr a hodnota 3 dosáhla 30,8 %. Nejvyšší známka 5 dosáhla 26,2 % a oproti předešlé otázce, hodnota číslo 1 získala 20,6 %. Možnost 4 byla hodnocena 15 % a možnost 2 byla hodnocena 7,5 %. Na rozdíl od předchozí položky můžeme říct, že působnost sociálního pedagoga na zkoumaných školách ve vztahu k žákům je průměrná.

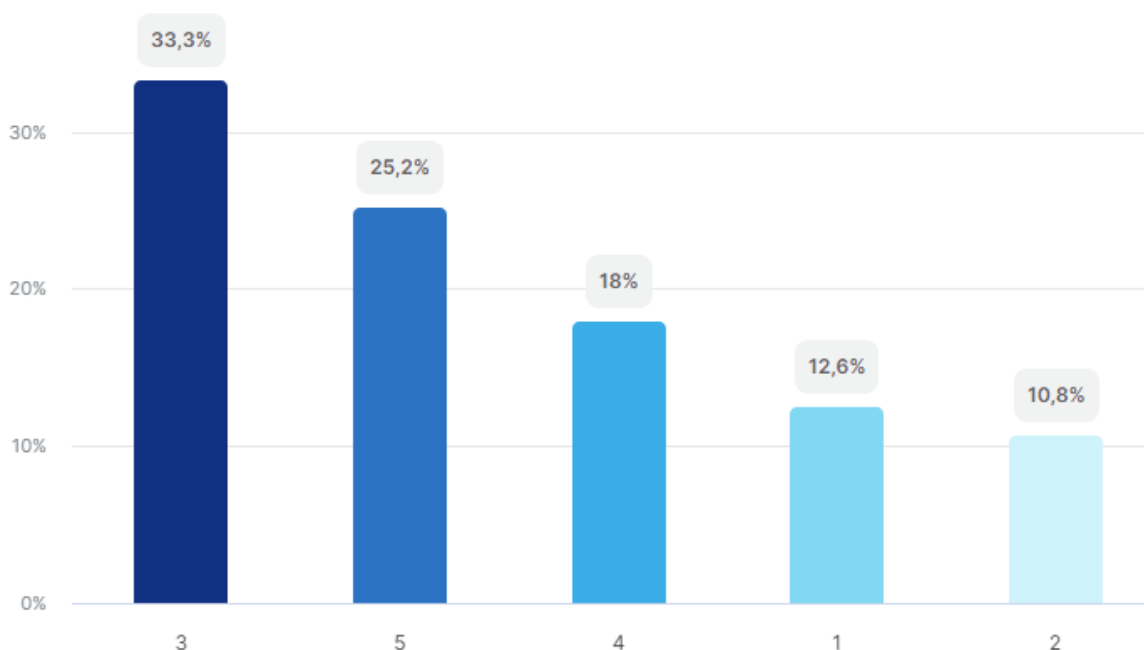
Graf 21 Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog pro žáky na Vaší škole.

Položka č. 17 - Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem by byl sociální pedagog pro pedagogický tým na Vaší škole.

Položka sedmnáct se zaměřuje na přínos sociálního pedagoga ve vztahu k pedagogickému týmu. Zde mohli odpovídat pouze respondenti, kteří v otázce č. 4 (Působí na Vaší škole sociální pedagog?) označili možnost Ne. Respondenti na škále od 1 do 5, přičemž 1 značí nejméně a 5 nejvíce, volili, jak moc velkým přínosem by pro něj byl sociální pedagog ve vztahu k pedagogickým pracovníkům školy, kdyby na škole působil. I u této položky respondenti volili průměrnou možnost 3, která získala 33,3 %. Číslo 5 zde volilo 25,2 % respondentů a číslo 4 volilo 18 % respondentů. Možnosti 1 (12,6 %) a 2 (10,8 %) se procentuálně moc nelišily. Obecně lze tedy říct, že sociální pedagog pro pedagogický tým u zkoumaných škol, by byl nadprůměrným přínosem.

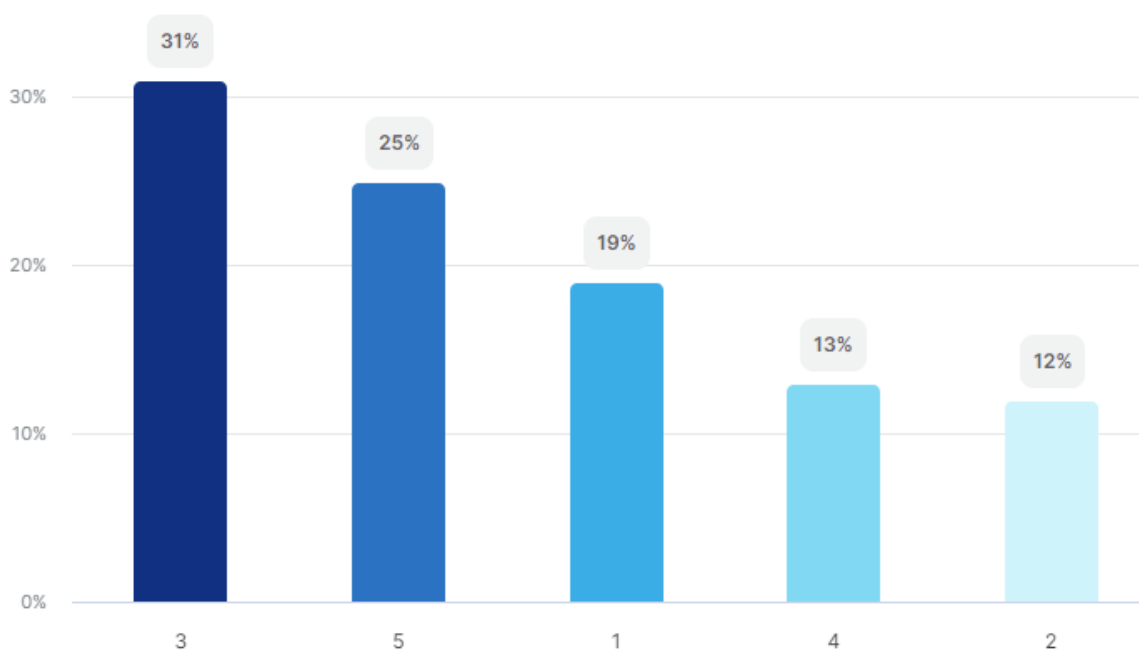
Graf 22 Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem by byl sociální pedagog pro pedagogický tým na Vaší škole.

Položka č. 18 - Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog pro pedagogický tým na Vaší škole.

Položka osmnáct se zaměřuje na přínos sociálního pedagoga ve vztahu k pedagogickému týmu. Zde mohli odpovídat pouze respondenti, kteří v otázce č. 4 (Působí na Vaší škole sociální pedagog?) označili možnost Ano. Respondenti na škále od 1 do 5, přičemž 1 značí nejméně a 5 nejvíce, volili, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog pro jejich pedagogický tým. Taktéž můžeme pozorovat obdobné výsledky jak u předešlých položek, kdy možnost 3 volilo 31 %, možnost 5 volilo 25 %, možnost 1 volilo 19 %, možnost 4 volilo 13 % a možnost 2 volilo 12 % respondentů. Zde je působení sociálního pedagoga ve vztahu k pedagogickému týmu vnímáno průměrně.

Graf 23 Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog pro pedagogický tým na Vaší škole.

6 ZÁVĚREČNÉ SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ

V této kapitole se budeme zabývat shrnutím všech podstatných zjištění, která nám výzkum přinesl a poukážeme na jistá pozitiva a benefity dané problematiky. Hlavním cílem našeho výzkumu bylo zjistit názor učitelů na pozici sociálního pedagoga na základních školách. Mimo stanovení cíle hlavního, jsme uvedli i další čtyři cíle dílčí, které měly za úkol zjistit, jak respondenti vnímají pozici sociálního pedagoga, jak jsou důležité vykonávané činnosti sociálního pedagoga ve škole, při jakých událostech působí sociální pedagog ve škole a jakým přínosem je sociální pedagog ve škole, pro žáky, učitelé a rodiče žáků. Tyto dílčí cíle korespondují s dílčími výzkumnými otázkami a odpovědi na ně jsme získali na základě dotazníkového šetření, kterého se celkem zúčastnilo 245 respondentů pocházejících z celé České republiky. Dotazníkové šetření bylo založeno na 24 položkách a jejich zodpovězení mělo sloužit k zodpovězení výzkumných otázek a tím dostat odpovědi na vytyčené výzkumné cíle.

Na hlavní cíl výzkumu můžeme odpovědět, že by učitelé sociálního pedagoga ve svých týmech určitě ocenili. Respondenti vědí, jakými činnostmi by se sociální pedagog měl zabývat a shledávají tak tuto pozici za důležitou a přínosnou pro základní školy, jejich žáky, zaměstnance a rodiče žáků.

Analytické položky dotazníku sloužily ke zjištění základních informací o respondentech, které poukazují na to, že výzkumu se zúčastnily převážně ženy, kterých bylo 206 (84,1 %). Respondentů mužského pohlaví se zúčastnilo pouze 39 (15,9 %). Nejpočetněji pak odpovídali respondenti z Ústeckého (14,7 %), Olomouckého (12,7 %) a Pardubického kraje (11,4 %). Nejméně odpovídali zástupci z kraje Libereckého (2,4 %), Plzeňského (3,7 %) a Karlovarského (4,9 %). Dále jsme zjišťovali délku učitelské praxe, kde 16 let a více, působilo 58,8 % učitelů. Zbývající možnosti 0 – 5 let (14,7 %), 6 – 10 let (12,2 %) a 11 – 15 let (14,3 %) volili respondenti bez výrazných rozdílů. Ve valné většině zkoumaných škol sociální pedagog nepůsobí, což náleží 213 (86,9 %) respondentům.

K první dílčí otázce, která měla zjistit, jak respondenti vnímají pozici sociálního pedagoga ve škole, se vztahovaly čtyři položky. Otázky byly zaměřeny na ocenění této pozice, pokud na škole chybí, vnímání důležitosti této pozice na školách, na eliminování výskytu rizikového chování působením sociálního pedagoga, přínos této pozice, pokud by byla zavedena na všech školách a na názor ohledně možného zařazení pozice sociálního pedagoga do zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. Rizikové chování je takové

chování, u kterého v důsledku dochází ke zvýšení sociálních, výchovných a zdravotních rizik, jak pro jedince, tak pro společnost (Miovský, 2015). A respondenti tvrdí, že by se tohle rizikové chování mohlo eliminovat v důsledku působení sociálního pedagoga ve škole, kdy možnost „spíše ano“ zvolilo 138 respondentů. Respondenti, kteří na škole sociálního pedagoga nemají volili, že by tuto pozici, „spíše ano“ (118 resp.) ocenili a dalších 72 by tuto pozici ocenilo rozhodně. Co se týče možného zařazení pozice do zákona, k „spíše ano“ se přiklonilo 44,5 % respondentů a dalších 23,3 % respondentů volilo možnost „rozhodně ano“, což je opět většina z dotazovaných učitelů. Obdobně tomu bylo i u zbývajících položek, kdy se více jak polovina respondentů přiklání k možnostem „spíše ano“ a „rozhodně ano“. Respondenti pozici sociálního pedagoga vnímají jako důležitou pozici, kterou na škole postrádají. Ve většině případů by spolupráci se sociálním pedagogem velice ocenili.

Ke druhé dílčí otázce, která měla zjistit, jak jsou důležité vykonávané činnosti sociálního pedagoga ve škole, se vztahovaly čtyři položky. Otázky byly zaměřeny na nejvýznamnější činnosti sociálního pedagoga, na pozitiva uváděných činností a na seřazení činností dle osobních preferencí respondentů. Dle výsledků otevřené otázky ohledně nejvýznamnějších činností sociálního pedagoga, respondenti nejvýznamněji považují činnosti v souvislosti se spoluprací a komunikací s rodinou žáků z nepříznivého rodinného prostředí, což potvrzují i výsledky položky z oblasti pozitiv uváděných činností, kde se spolupráce a komunikace s rodinou žáků opakovala a další pozitiva respondenti shledávají v řešení a prevenci rizikového chování a v poradenské a mediační činnosti. V rámci seřazování činností dle vlastních preferencí, vedla sociálně výchovná a preventivní činnost a činnosti ve vztahu k žákům. Dle Emmerové (2009), sociální pedagog školy nabízí nespočet aktivit a činností, jež mohou směřovat nejen k žákům, ale i k jejich rodičům a pedagogům. Respondenti moc dobře věděli, jakými činnostmi by se měl sociální pedagog na základních školách zabývat. Nejvíce přikládali důležitost činnostem, které sociální pedagog vykonává ve vztahu k žákům a jejich rodinám. Dále významně hodnotili činnosti, které obstarávaly kontakt mezi žákem – školou – rodinou.

Ke třetí dílčí otázce, která měla zjistit, při jakých událostech působí sociální pedagog ve škole, se vztahovalo pět položek. Otázky byly zaměřeny na práci na pozitivním klimatu školy a třídy, budování pedagogického týmu, realizace minimálních preventivních programů a řešení konfliktů spojené s rizikovým chováním. Téměř ve všech odpovědích se sociální pedagog objevoval až na posledních přičkách, což nebylo překvapující a korespondovalo to s faktem, že na 86,9 % z dotazovaných škol sociální pedagog nepůsobí. Ve výsledcích byly

první příčky často obsazovány třídním učitelem, ředitelem nebo metodikem prevence. Sociální pedagog může na školách zatím pracovat pouze jako asistent pedagoga, pedagog volného času nebo vychovatel (Kraus, 2014).

Ke čtvrté, poslední, dílčí otázce, která měla zjistit, jakým přínosem je sociální pedagog na škole pro žáky, učitele a rodiče žáků, se vztahovalo šest položek. Otázky byly zaměřeny na přínos pozice sociálního pedagoga ve vztahu k žákům, k jejich rodičům a k pedagogům. Ve valné většině výsledků respondenti volili zlatou střední cestu a přínos sociálního pedagoga hodnotili průměrně až nadprůměrně. Otázky se rozlišovaly dle působnosti sociálního pedagoga na zkoumaných školách. Současná škola je uspěchaná a učitelé jsou pohlcováni množstvím povinností, proto jim nezbývá čas třeba na řádnou komunikaci se žáky (Martínek, 2009). Proto by pozice sociálního pedagoga byla pro učitelé obrovskou pomocí. Respondenti největší přínos pozice sociálního pedagoga shledávali ve vztahu k žákům školy.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Z poznatků, které jsme předvedli v teoretické části naší bakalářské práce, můžeme podtrhnout důležitost uplatnění sociálního pedagoga na základních školách. Poznatky z teoretické části nám pak navazují na výsledky z dotazníkového šetření.

V této bakalářské práci jsme se především snažili o dokázání potřebnosti pozice sociálního pedagoga na základních školách. Jelikož sociální pedagog není jako pedagogický pracovník legislativně ukotven, jeho působení na základní škole je tak ve velké míře omezeno. Prozatím všechny vykonané snahy a úsilí pro změnu této situace byly neúspěšné. Proto by tato práce mohla primárně sloužit jako podpůrný materiál ve věci snažení se o zařazení pozice sociálního pedagoga do legislativy. Touto problematikou se v České republice nejvíce zabývá Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, která již v roce 2014 předvedla Parlamentu ČR odůvodňující zprávu, jež se týkala, výše zmíněného, ukotvení pozice v legislativě. Důvody, které Asociace uváděla, se týkaly především zvýšení poptávky po řešení problémů, jenž souvisely např. s nevhodným rodinným prostředím žáků nebo s nevhodnou komunikací mezi školou a rodiči žáků. Tato zpráva, kterou Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice předvedla, byla bohužel Parlamentem ČR zamítnuta a pozice sociálního pedagoga do zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících zahrnut nebyla.

V rámci doporučení pro praxi by naše práce mohla sloužit pro učitelé základních škol, jako podpůrný materiál v „boji“, s již zmíněným, ukotvením pozice do legislativy. Výsledky výzkumu nám potvrdili to, co jsme očekávaly, že učitelé pozici sociálního pedagoga na školách postrádají, tudíž by tuto pozici do svých týmů uvítali. Většina dotazovaných učitelů měla překvapivě dobrý pojem o tom, co by sociální pedagog na základních školách měl vykonávat a v čem spočívá náplň jeho činností. Tato práce mohla být určitým výchozím bodem, který by učitelům a čtenářům této práce mohl dát nadhled do dané a aktuální problematiky spojené s legislativním ukotvením pozice. Pokud by v budoucnosti pozice sociálního pedagoga v legislativě ukotvena byla, mohlo by to mít zásadní vliv na zvýšení možností uplatnění v této oblasti pro absolventy oboru sociální pedagogiky.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zabývali problematikou pozice sociálního pedagoga na základních školách pohledem učitelů. Cílem bylo zjistit názor učitelů na pozici sociálního pedagoga na základní škole. Na tento výzkumný cíl nám pomohl odpovědět náš vytvořený dotazník, který obsahoval 24 položek, které se vztahovaly k působnosti sociálního pedagoga na základních školách, jeho činností, náplní práce a výhodám této pozice.

V úvodu praktické části jsme vymezili metodologii výzkumu. Dále jsme pak vytyčili výzkumný problém, výzkumné otázky a výzkumné cíle, ze kterých samotná práce vycházela. Výzkumný soubor tvořili učitelé základních škol, kteří byli vybíráni náhodně napříč celou Českou republikou. Výzkumná technika probíhala pomocí dotazníkového šetření, které obsahovalo, jak položky uzavřené, tak i položku otevřenou. Pro lepší přehlednost a představivost byly jednotlivé odpovědi zpracovány do grafů.

Již zmíněné téma jsme si zvolili hlavně z důvodu absence pozice sociálního pedagoga v příslušné legislativě a z důvodu osobní náklonosti k prostředí základní školy. Touto bakalářskou prací, tímto výzkumem, bychom chtěli poukázat na benefity, které jsou spojeny s touto pozicí. Záměrem bylo poukázat na nespočet činností, které přísluší sociálnímu pedagogovi, vytyčit důležitost sociálního pedagoga ve vztahu k žákům školy, jejich rodičům nebo samotným učitelům školy. Chtěli jsme zmapovat, v jaké míře sociální pedagog na základních školách již působí a zda by učitelé uvítali pozici sociálního pedagoga do svých týmů. Zjišťovali jsme, jaké jsou pro učitele nejvýznamnější činnosti, které sociální pedagog na škole může vykonávat.

Na základě odpovědí od respondentů můžeme konstatovat, že jsme dosáhli stanovených cílů a podařilo se nám získat nadhled nad danou problematikou. Před samotným zahájením výzkumného šetření jsme měli jisté pochybnosti o tom, zda učitelé vůbec tuší, k čemu je sociální pedagog kompetentní a jaké činnosti vůbec může vykonávat. Pokud by respondenti tyto základní informace nevěděli, značně by to mohlo ovlivnit výzkum tak, že by o pozici sociálního pedagoga nejevili zájem. Výzkum nás ale přesvědčil o přesném opaku. Valná většina respondentů znala tuto pozici i činnosti, které jí náleží, tudíž nebylo překvapením, že by učitelé tuto pozici na svých školách, ve svém týmu, vřele uvítali. Jelikož byl výzkum uskutečněn na celém území České republiky, můžeme o něm říct, že má celostátní charakter.

Pokud by tato bakalářská práce dodala impuls pro možné zařazení pozice sociálního pedagoga do zákona č. 563/2004 Sb., O pedagogických pracovnících nebo alespoň vyvolala

zvědavost a zájem u čtenářů nebo samotných respondentů se o tuto problematiku zajímat, můžeme prohlásit, že splnila svůj účel a její zpracování mělo opravdu smysl.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. Vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80969944-0-3.
- [2] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [3] HRONCOVÁ, Jolana, Ingrid EMMEROVÁ a Blahoslav KRAUS. *K dejinám sociálnej pedagogiky v Európe*. V Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, 2008. ISBN 978-80-7414-072-3.
- [4] CHUDÝ, Štefan, Pavel NEUMEISTER a Alena JŮVOVÁ, et. al. *Vybrané diskurzy teorie a praxe ve vzdělávání a uplatnění sociálních pedagogů v kontextu pomáhajících profesí*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-212-3
- [5] KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-7067-669-8.
- [6] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [7] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [8] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
- [9] MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.
- [10] MIOVSKÝ M. a kol. *Prevence rizikového chování ve školství*. 2. vyd. Praha: Klinika adiktologie, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4.
- [11] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3470-5.
- [12] PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- [13] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

Internetové zdroje

- [1] Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, 2013. *Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice* [online]. [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://asocped.cz/>
- [2] Český statistický úřad, 2022. *Veřejná databáze* [online]. [cit. 2021-06-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>
- [3] EMMEROVÁ, Ingrid. *Pedagogické rozhl'ady. Súčasný stav v uplatnení sociálnych pedagógov na základných a stredných školách* [online]. Bratislava: 2009, roč. 18, [cit. 2016-02-29]. ISSN 1335-0404. Dostupné z: <http://www.rozhlady.pedagog.sk/cisla/pr2-2009.pdf>
- [4] Metodika pro školní sociální pedagogy Ostrava, 2019. *Rozvoj rovného přístupu ke vzdělávání* [online]. [cit. 2021-01-03].

Zákony

- [1] Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách
- [2] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- [3] Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobně
AVSP	Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice
atd.	a tak dále
ČSÚ	Český statistický úřad
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
tzv.	takzvaně, takzvaných
kol.	kolektiv
např.	například

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1	32
Graf 2	33
Graf 3	34
Graf 4	35
Graf 5	36
Graf 6	37
Graf 7	38
Graf 8	39
Graf 9	40
Graf 10	42
Graf 11	43
Graf 12	44
Graf 13	45
Graf 14	46
Graf 15	47
Graf 16	48
Graf 17	49
Graf 18	50
Graf 19	51
Graf 20.....	52
Graf 21	53
Graf 22	54
Graf 23	55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Pozice sociálního pedagoga na základních školách

Dobrý den,

mé jméno je Lada Kouřilová a jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Ve své bakalářské práci se zabírám problematikou Pozice sociálního pedagoga na základních školách pohledem učitelů. Po mém krátkém úvodu bych Vás moc chtěla požádat o zapojení se do mého výzkumu, jehož cílem je zkoumání pozice sociálního pedagoga na základních školách. Žádná odpověď není správná ani špatná. Poprosím Vás o pravdivé odpovědi, každá odpověď je hodnotná. Dotazník je anonymní a zodpovězená data budou použita čistě k účelům bakalářské práce.

Děkuji za Vaši ochotu a čas se podílet na výzkumu.

S pozdravem Lada Kouřilová

[SPUSTIT DOTAZNÍK](#)

1. V jakém kraji působí ZŠ, ve které pracujete?*

Vyberte jednu odpověď

Jihomoravský kraj

Moravskoslezský kraj

Královehradecký kraj

Jihočeský kraj

Ústecký kraj

kraj Vysočina

Karlovarský kraj

Zlínský kraj

Olomoucký kraj

Pardubický kraj

Liberecký kraj

Plzeňský kraj

Středočeský kraj a Praha

2. Jsem ...*

Vyberte jednu odpověď

Žena

Muž

3. Jako učitel/ka působím ...*

Vyberte jednu odpověď

0 - 5 let

6 - 10 let

11 - 15 let

16 a více let

4. Působí na Vaší škole sociální pedagog?*

Vyberte jednu odpověď

Ano

Ne

5. Pokud ne, ocenil/a byste, kdyby sociální pedagog na Vaší škole působil?

Odpovězte, pokud jste v předchozí otázce zvolil/a variantu Ne. Vyberte jednu odpověď

Rozhodně ano

Spíše ano

Rozhodně ne

Spíše ne

6. Jaké jsou, dle Vás, nejvýznamnější činnosti, kterými by se měl sociální pedagog ve škole zabírat?*

Uveďte 5 činností.

Napište jedno nebo více slov...

500

7. Shledáváte pozici sociálního pedagoga na základních školách jako důležitou?*

Vyberte jednu odpověď

Rozhodně ano

Spíše ano

Rozhodně ne

Spíše ne

8. Kdo u Vás na škole pracuje na pozitivním klimatu školy?*

Vyberte 3 nejvýznamnější.

Třídní učitel

Ředitel školy

Metodik prevence

Školní psycholog

Vychovatel

Asistent pedagoga

Výchovný poradce

Sociální pedagog

Jiná...

9. Kdo u Vás na škole pracuje na pozitivním klimatu třídy?*

Vyberte 3 nejvýznamnější.

Třídní učitel

Ředitel školy

Metodik prevence

Školní psycholog

Vychovatel

Asistent pedagoga

Výchovný poradce

Sociální pedagog

Jiná...

10. Kdo u Vás na škole zastává budování pedagogického týmu?*

Vyberte jednu odpověď

Třídní učitel

Ředitel

Metodik prevence

Školní psycholog

Vychovatel

Asistent pedagoga

Výchovný poradce

Sociální pedagog

Jiná...

11. Kdo u Vás na škole vytváří a realizuje minimální preventivní programy?*

Vyberte jednu odpověď

Třídní učitel

Ředitel školy

Metodik prevence

Školní psycholog

Vychovatel

Asistent pedagoga

Výchovný poradce

Sociální pedagog

Jiná...

12. Pokud se u žáků na Vaší škole vyskytne rizikové chování, kdo s žáky danou situaci řeší?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí

Třídní učitel

Ředitel školy

Metodik prevence

Školní psycholog

Vychovatel

Asistent pedagoga

Výchovný poradce

Sociální pedagog

Jiná...

13. Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem by byl sociální pedagog pro rodiče žáků na Vaší škole.

Odpovídejte pouze, pokud u Vás na škole sociální pedagog nepůsobí. 1 nejméně, 5 nejvíce. Vyberte jednu odpověď.

1

2

3

4

5

14. Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog pro rodiče žáků na Vaší škole.

Odpovídejte pouze, pokud u Vás na škole sociální pedagog působí. 1 nejméně, 5 nejvíce. Vyberte jednu odpověď.

1

2

3

4

5

15. Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem by byl sociální pedagog pro žáky na Vaší škole.

Odpovídejte pouze, pokud u Vás na škole sociální pedagog nepůsobí. 1 nejméně, 5 nejvíce. Vyberte jednu odpověď.

1

2

3

4

5

16. Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog pro žáky na Vaší škole.

Odpovídejte pouze, pokud u Vás na škole sociální pedagog působí. 1 nejméně, 5 nejvíce. Vyberte jednu odpověď.

1

2

3

4

5

17. Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem by byl sociální pedagog pro pedagogický tým na Vaší škole.

Odpovídejte pouze, pokud u Vás na škole sociální pedagog nepůsobí. 1 nejméně, 5 nejvíce. Vyberte jednu odpověď.

1

2

3

4

5

18. Na škále od 1 do 5 označte, jak moc velkým přínosem je sociální pedagog pro pedagogický tým na Vaší škole.

Odpovídejte pouze, pokud u Vás na škole sociální pedagog působí. 1 nejméně, 5 nejvíce. Vyberte jednu odpověď

1

2

3

4

5

19. Jaká pozitiva sledáváte v činnostech sociálního pedagoga na základních školách?*

Vyberte 5 nejvýznamnějších činností. Odpovídejte v obecné rovině, bez ohledu na to, zda sociální pedagog u Vás ve škole působí.

Poradenská a mediační činnost

Snížení pracovních nároků na jiné pracovníky školy

Komunikace mezi školou - rodinou - žákem

Řešení a prevence rizikového chování

Spolupráce s rodiči

Budování pedagogického týmu

Organizace mimoškolních/volnočasových aktivit

Spolupráce se žáky ze znevýhodněného rodinného prostředí

Práce s nadanými a talentovanými dětmi

Spolupráce s pedagogy

Pomoc žákům se začlenit do kolektivu

Poradenství pro učitele

Práce s klimatem školy a klimatem třídy

Krizová intervence

Terénní práce

Případná komunikace s ODSPOD, PČR

Žádná

20. Následující činnosti sociálního pedagoga na základní škole seřadte, dle Vás, od nejvýznamnější po nejméně významnou.

Změňte pořadí položek dle svých preferencí (1. - nejvýznamnější, poslední - nejméně významná). Odpovídejte v obecné rovině.

- ◇ 1. Vzdělávací a osvětová činnost
- ◇ 2. Sociálně-výchovná a preventivní činnost
- ◇ 3. Podpůrná, intervenční a ochranná činnost
- ◇ 4. Poradenská a mediační činnost
- ◇ 5. Reedukační činnost
- ◇ 6. Analyticko-diagnostická a depistážní činnost
- ◇ 7. Koordinační a organizační činnost

21. Následující činnosti sociálního pedagoga na základní škole seřadte, dle Vás, od nejvýznamnější po nejméně významnou.

Změňte pořadí položek dle svých preferencí (1. - nejvýznamnější, poslední - nejméně významná). Odpovídejte v obecné rovině.

- ◇ 1. Činnosti ve vztahu k učitelům a pedagogickým pracovníkům
- ◇ 2. Činnosti ve vztahu k žákům
- ◇ 3. Činnosti ve vztahu k rodičům

22. Myslíte si, že kdyby sociální pedagog působil na každé základní škole, eliminoval by se u žáků výskyt rizikového chování?*

Vyberte jednu odpověď

Rozhodně ano

Spíše ano

Rozhodně ne

Spíše ne

23. Myslíte si, že by bylo přínosem, kdyby v budoucnosti byl sociální pedagog zaměstnán na všech základních školách na plný úvazek?*

Vyberte jednu odpověď

Rozhodně ano

Spíše ano

Rozhodně ne

Spíše ne

Nevím

24. Myslíte si, že by měla být pozice sociálního pedagoga zařazena do zákona o pedagogických pracovnících?*

Vyberte jednu odpověď

Rozhodně ano

Spíše ano

Rozhodně ne

Spíše ne

Nevím

Ještě jednou děkuji za Váš čas, že jste odpovídali pravdivě a na základě Vašich pocitů.
Moc si toho vážím.

Lada Kouřilová